

KULTÚRA

RO NÍK VIII. - . 13

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

29. JÚNA 2005

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-

Martin Georg Oscity: Sv. Cyril a sv. Metod, 1983

To, čo prichádza po veľkom utrpení, by malo byť hodné tohto utrpenia. Zdá sa, že to, čo prišlo po páde komunizmu, nie je vždy hodné jeho obetí. Revolúcia, ktorá sa spája s jeho odstránením, nie je ani tak evolučná, pretože na jej začiatku nebola vždy jasná snaha filozoficky a právne postaviť z hlavy späť na nohy to, čo komunizmus prekrútil z trvalých túžob ľudstva. Našťastie, nebola to ani revolúcia radikálna, plná obetí a represii. Hoci boli tu v minulosti aj pokusy a náznaky zbaviť sa komunizmu aj takýmito revolúciami. Stačí pripomenúť udalosti v Maďarsku a čiastočne aj v Poľsku ako príklad radikálnych revolúcií a azda aj rok 1968 ako pohyb, ktorý mal isté evolučné znaky. Revolúcia v roku 1989 bola, zdá sa, revolúcia technologická a jej evolučný rozmer je často akoby nevyužitý. Možno pochopiť, že využívala celkom prirodzené znalosti organizačných teórií, aby mohla zabrániť radikalizácii pomerov, ale prekáža na nej, že zakladá brzdy pre tvorivosť, pretože nahrádza prirodzené procesy.

Aj keď niet takej paradigmy pre privatizáciu, či už v rozvinutom trhovom hospodárstve, alebo iba transformujúcom sa, ktorá by vylúčila nejaké chyby, predsa len miera ich výskytu je dôležitá. Nemožno ponechať spoločnosť a človeka iba ako pasívny objekt nie vždy dokonalej ekonomickej vedy. O to viac treba brať do úvahy aj iné pohľady. Z kresťanského pohľadu potom tie podoby privatizácie, ktoré boli pokrivené, postavili často proti sebe svet práce a svet kapitálu. V privatizačnom procese nebolo výnimkou, že to neboli tí najtvorivejší,

Skúsenosť padlých anjelov

ktorí sa mnohokrát zmocnili výrobných prostriedkov, ktoré boli a sú nevyhnutné pre prácu a premenili ich iba v mŕtvy kapitál v bankách, iba pre svoje dividendy. Postavili proti sebe svet kapitálu a svet ľudskej práce. Občan a verejná mienka sa ocitli v pozícii popolvára, ktorý vie, ako to všetko je, ale nič nezmôže. Stalo sa to, na čo poukazuje kriticky

STANISLAV HVOZDÍK

pápežská encyklika Centesimus annus, že sa nemá stavať proti sebe svet kapitálu a svet ľudskej práce. Kofké sociálne encykliky o tom hovoria, to samo indikuje fakt pretrvávania tohto problému.

Ekonomika nemôže byť jediným zdrojom kritérií pri posudzovaní osobného a spoločenského vývoja. Vývoja školstva, umenia, vedy. Ďalšie vedy, ktoré sú kriteriálne dôležité, sú teológia, filozofia, psychológia, sociológia a edukačné vedy. A samozrejme aj umenie.

Kriteriálnosť spoločenského vývoja je interdisciplinárny problém. Dôležité je napríklad, aké modely života zakladá transformačný proces. Žiaľ, treba povedať, že sa tieto vedné odbo-

ry a umenie akosi sami vyradili zo svojich záväzkov prispievať k tvorbe kritérií spoločenského vývoja. Symptómom tohto stavu vecí je napríklad snaha uzákoniť nejasne limitovanú pracovnú dobu. Treba sa opýtať, pre akú prácu, veď pre tvorivosť je tu mnoho ustanovení o možnosti flexibilnej pracovnej doby. Zrejme o tvorivú prácu nejde, ale iba o prácu nádeň. Žiadalo by sa, aby politici s kresťanským cítením, rozptýlení po všetkých politických stranách, chránili mentálne a telesné zdravie ľudí pred vyexploatovaním. Už J. Maritain vo svojej knihe Kresťanský humanizmus upozorňuje na malomeštiacky liberalizmus. Namiesto zaangažovanosti na človeku sa používajú iba psychologické fikcie. Napríklad, ak chce človek dlho pracovať, prečo mu v tom brániť. Ale naozaj chce? Aký model života sa tým založí? Faktom je, že zdravie je založené na biologických, psychologických a duševných zákonitostiach. To sa zamlčuje. Podobne namiesto pravdy sa používajú iba právne fikcie.

Je tu mnoho tvrdení, ktoré treba podrobiť kritike. Napríklad tvrdenie, ľudia budú zodpovedne narábať s liekmi, ak budú za ne platiť.

Dejiny sa odjakživa písali pod určitým zorným uhlom, a tak niekedy sú objektívnejšie, väčšinou tendenčné a občas aj falošné. Často je používaná metóda v aktuálnej politike: nepovedať celú pravdu, časť taktov zamlčať v záujme ovplyvnenia málo informovaného, menej si pamätajúceho, ale najmä mladého občana.

Hneď dva príklady z jedného večera v piatok 10. júna t. r. V ČT 1 si Česi vybrali z desiatich nominovaných toho najväčšieho Čecha. Zvítal Karel IV. a na druhom mieste sa umiestnil Tomáš G. Masaryk. Masarykov „obhajca“, renomovaný český historik, ako príklad Masarykovej odvahy a geniality uviedol to, že osobne zabezpečil návrat 110 000 česko-slovenských legionárov z Ruska do vlasti, čo bol podľa jeho mienky nebývalý čin v svetových dejinách.

Je historickou pravdou, že T. G. Masaryk navštívil r. 1917 Rusko, iba mesiac po Leninovi, ale nie s cieľom presunúť légie domov. Tie mohli v tom čase, keby dostali rozkaz, rozhodnúť o os-

Mlčanie nie je vždy zlato

NORBERT BEŇUŠKA

ude revolúcie. Lenže vtedy Masaryk pre noviny Utro Rosii povedal: „Zvrhnutie cárizmu je len prvá polovica revolúcie...“.

Česko-slovenské légie sa dostali po veľkých útrapách domov zásluhou Milana Rastislava Štefánika, ktorý sa o to pričínili mnohými riskantnými návštevami légii v Rusku a po tvrdých rokovaniach s mocnosťami, a to všetko napriek úsiliu českých politikov a na úkor svojho zdravia a kariéry. Nepriznanie zásluh M. R. Štefánika pri vzniku prvej ČSR je naozaj iba detail, veď on „iba“ otvoril Masarykovi a Benešovi, neznámym českým profesorom, dvere do svetovej politiky!

Spomenuté konanie v réžii českej televízie sa dá vysvetliť a možno aj pochopiť tým, že v súťaži osobností je potrebné vyzdvihovať zásluhy toho jediného a nezatiňovať jeho veľkosť inými, možno väčšími a už vôbec sa nepatrí hovoriť o chybách. Je to právo a povinnosť každého dobrého obhajcu.

V takejto úlohe by sa však nemal vyskytnúť politik a tobôž oficiálny predstaviteľ slovenskej vlády, dokonca jej vicepremiér. Pál Csáky v nočných dialógoch v Slovenskom rozhlasu dostal 5 minút pred polnocou od poslucháča otázku, aký má názor na politické účinkovanie Horthyho. P. Csáky po krátkom zaváhání povedal, že Horthy je historická postava, ktorá stála vyše 20 rokov na čele maďarského kráľovstva, a nie veľmi dobre sa vedel dohodnúť s Hitlerom. Na podotázku, že čo obsadenie a bombardovanie Slovenska, odpovedal, že Horthy nikoho nebombardoval, že iba jeho syn bol letcom a padol do zajatia Sovietom.

Na ďalšiu otázku, aký má názor na dr. Tisu, P. Csáky už bez zaváhania odpovedal, že ide o vojnového zločinca.

Vychádzajúc z písomných podkladov našich historikov, pokúsim sa priblížiť jednu historickú postavu... Miklós Horthy (1868- 1957) po potlačení Maďarskej republiky rád sa dal parlamentom vyhlásiť r. 1920 za rišského správcu maďarského kráľovstva a nastolil jeden z prvých fašistických režimov v Európe s cieľom obnovy Uhorska. Tejto politike podriadiť všetky svoje snahy, čo sa mu sčasti podarilo, keď r. 1938 vo Viedni za podpory Talianska a Nemecka arbitrážnym rozhodnutím odčlenili časť Slovenska k Maďarsku.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Ak povieš o niekom, že je nevďačný, povedal si o ňom to najväčšie zlo“, hovorí staré latinské príslovie. Pán Ježiš prechádzal okolo rozličných nerestí, hriechov... skoro bez slova. Na nevďačnosť však zareagoval slovami smutno. Bolo to vtedy, keď z malomocenstva uzdravil desať chorých a len jeden sa vrátil, aby poďakoval. „Či sa nenašiel ani jeden, čo by sa bol vrátil a oslávil Boha, okrem tohto cudzinca? /LK 17,18/.

Čo nám Slovákom povie náš Pán pri stretnutí sa s ním pred bránami jeho kráľovstva? Bude nami nadšený? Dal nám veľa prirodzených i nadprirodzených darov, hmotných i duchovných, rovnako našim dávny predkom ako nám. Dostali sme od neho krásnu zem a všetky prostriedky, ktoré nás môžu urobiť šťastnými.

Našich dávnych predkov priviedol do týchto krajov okolo 6. storočia z ich pravosti, ktorá sa rozprestierala na sever od Karpat, na východ od rieky Visly. Spočiatku museli slúžiť divnému turkotatárskemu národu Avarov. Z Božej vôle sa objavil medzi nimi knieža Samo, ktorému sa podarilo Avarov premôcť a oslobodiť Slovanov spod cudzej nadvlády. Žiaľ, táto sloboda netrvala dlho. Po Samovej smrti Avari znovu opanovali jeho chránencov. Od Avarov vybojovali si nad nimi vládu vojská Karola Veľkého. Na začiatku 9. stor. Slovia sa dostali do silného bezprostredného styku s vojenskou a kultúrnou mocou Franskej ríše. Slovenské kmene, čo bývali na oboch brehoch rieky Moravy, nazývali sa spoločným menom Moravia – Sloveni. Nad kmeňmi, bývajúcimi na pravom brehu rieky Moravy, panoval začiatočkom toho storočia knieža Mojmir. Nad slovenskými kmeňmi, usadenými v kotlině rieky Nitry, vládol knieža Pribina. Jeho zvrchovanosť uznávali aj iné slovenské kniežatstvá, ktoré sa rozprestierali v Pohroní, na Poľsku a iných slovenských krajoch.

Pribina bol teda prvý slovenský vládca, ktorého pozná história.

Tento nový panovník, zdá sa, už poznal kresťanstvo. Jeho manželka, pôvodom Bavorska, bola kresťanka. Kresťanstvo v tomto kniežatstve bolo zasiate Karolom Veľkým, ktorý mal toto územie pod svojou mocou. Videl dobrý vplyv kresťanskej náuky na tých obyvateľov, ktorých poznal už pred svojím príchodom na územie Slovanov. Požiadal soľnohradského biskupa Arna, aby poslal nemeckých kňazov na územie Slovenska. Náuka Kristova našla medzi Slovanmi úrodnú pôdu a táto skutočnosť podnietila Pribinu, že na Nitrianskom hrade vystaval kostol. Vysvätil ho okolo roku 833 soľnohradský arcibiskup Adalram. Bol to prvý kostol na území západných Slovanov. Kým iné slovenské národy vo východnej Európe žili ešte ďaleko od západoeurópskej kresťanskej kultúry, slovenský národ vstupuje medzi kresťanské kultúrne národy. Prvý kresťanský kostol na území Slovenska je dôkazom toho, že aj medzi západnými Slovanmi práve Slováci sa hlásili ku kresťanstvu najotvorenejšie a najodhodlanejšie. Až po nich nasledovali Česi, keď roku 874 svätý Metod pokrstil Bořivoja a jeho manželku Ludmilu. Sto rokov po Slovákoch. Pribina si teda uvedomil, že obyvatelia jeho kniežatstva, Sloveni-Slováci, sa len vtedy ubránia svojím mocným susedom, keď sa im vyrovnajú kresťanskou kultúrou, teda keď vstúpia medzi nich ako kresťania, čo v tom čase bolo znakom duchovnej vyspelosti. Tak priviedol Pribina svoj národ k prameňom pravej vzdelanosti, zapojil ho medzi národy, ktorým patrila budúcnosť a zaistil mu miesto na javisku dejín.

Hovorili sme o tom pri tzv. vyjednávani o vstupe Slovákov do Európy? Nezaslúžia si Samo a Pribina trochu viac uznania, ocenenia, úcty a popularity? Sme vďační týmto našim protagonistom ľudských dôstojného života, ktorí oni začali zasievať do srdca našich predkov? Nie je hanbou, že má Pribina len jeden pomník na Slovensku na nádvorí nitrianskeho Hradu? Vedomosti o ňom v našom národe a najmä v školách sú na zaplakanie. Také zahalené sú v našich dejinách rovnako aj iné mená.

A akú úctu majú u nás pravi apoštoli pokresťančenia nášho národa a zároveň apoštoli aj jeho kultúrneho rozvoja a rastu sv. Cyril a sv. Metod? Veď oni svojim príchodom do našich krajov roku 863 za pár rokov zmenili jeho tvárnosť tým, že priviedli našich predkov ku Kristovi, k prameňu dôstojného života.

Sú však pre náš národ hviezdami? Na ich sviatok sice spievame: „Oslavujeme hviezdy jasné, / Cyrila a Metoda, / tieto zho-

ra svetlá krásne / slovenského národa“, ale okrem Nábožných výlevov sa v našich modlitbových knižkách zriedka nájde modlitba, ktorou by sme si učili ich zásluhy. Ich sviatok je uvedený v liturgickom kalendári, no v koľkých farnostiach je slávený tak, aby každému nášmu veriacemu naznačoval, že im môže ďakovať za prijatie Krista a jeho svätej Cirkvi!

Za maďarskej vlády bolo takmer tretné spomínať našich svätých bratov, stavať im zasvätené kostoly, učiť o nich v školách... Počas prvej Česko-slovenskej republiky, kedy za potierania náboženského ducha a jeho vonkajších prejavov predsa len bola aká-taká možnosť vyzdvihovať týchto dobrodincov, neponáhľali sme sa využiť túto možnosť. Nevedeli sme dať patrične na vedomie skutočnosť, že dejiskom ich činnosti bolo práve Slovensko. Nitra bola ich biskupským sídlom. Tak svedčia naši slovenskí historici, medzi nimi najmä prof. Štefan Šmálik, František Hrušovský a iní. No ľady sa nepohli. Ani na piasť sa nepokročilo v úcte. A vedomosti o nich? Neznámymi nejaký významný pokrok.

Každý národ, ktorý sa hlási k svojej viere, má svojho ochrancu-patróna zo svojho stredia. Maďari majú sv. Štefana kráľa, Česi svätého Václava, Poliaci svätého Stanislava, Nemci svätého Bonifáca, Iri svätého Patrika, Litovci svätého Kazimíra... Len my Slováci, známi ako „hlboko veriaci“, sa ťakáme vyhlásiť za svojich ochrancov tých, čo nás urobili hodnými byť v spoločnosti kultúrnych národov Európy.

I v terajšej Slovenskej republike bola šanca odčiniť krivdu, ktorú páchame na týchto našich ozajstných dobrodincov. Nehmieme sa ani veľmi za tým, aby sme na ich počesť stavali kostoly! Tých niet u nás nazvyš. Možno by sa dali spočítať na prstoch našich rúk. Čo vie o nich naša mládež? Koľkí by aspoň čo-to vedeli o ich žiakoch, o sv. Gorazdovi, o svätých Klementovi, Naumovi, Angelárovi, Sávovi? A akú úctu požijávajú u nás svätý Svord a Benedikt?

Naša vďačnosť by mala byť odmenou aj všetkým tým hrdinom, ktorí obetovali za pravdu svoju slobodu aj život počas husitských vpádov na Slovensko. Nebolo ich málo. Ešte väčšiu úctu a vďačnosť si zasluhujú mnohé desiatky vyznavačov viery a mučeníkov v časoch tókyliovského povstania. Nebohý profesor Andrej Kliman napísal 63 životopisov takých mučeníkov, hrozne utrápaných týmto „obnovovateľmi pravej Kristovej viery“. Tieto životopisy poslal do Ríma. Niet po nich ani stopy. Medzi nimi bol aj životopis Jána Tranoscia, kňaza a mučeníka, zabitého týmto povstalcami v septembri roku 1683.

Pravdu, ale ozajstnú, treba odhaliť aj pri tzv. Slovenskom národnom povstaní. Začalo vtedy, keď už končilo masakovanie 2. svetovej vojny, teda bolo už zbytočné. Ako to bolo s povstalcami? Počas prvých útočných Hitlerových akcií mlčali, mlčali nad jeho dohodou so Stalinom. Nepovedali ani slova, keď Hitler vstúpil do Rakúska, do Čiech, do Poľska. Ozvali sa len vtedy, keď im začala tiecť voda do topánok. Keby všetci títo páni boli dali po hlavách tvorcem bratského paktu o neútočení, Stalinovi a Hitlerovi, nemusela byť taká vojna, akú sme prežili. A nebola by skrsla ani židovská otázka. Ba odvažujem sa tvrdiť, že keby mocnosti, ktoré sa hrdili, že svojimi silami ukončili krviprelievanie v 2. svetovej vojne, boli uskrtili v zárodku už roku 1917 revolučnú hydu boľševizmu v Moskve, ktorá bola počiatkom všetkých trápení sveta, svet by

Nevďačnosť, matka mnohých hriechov!

bol býval ochránený nielen pred týmito novými hrozbami, ale aj pred ich súčasnými následkami. Podľa encykliky pápeža Pia XI. „O bezbožnom komunizme“ komunizmus je „Malum in se“, čiže v podstate absolútne zlo.

Povstanie bolo podľa mnohých súdnych ľudí zbytočné a pre slovenský národ ponižujúce. Ako povedal istý ruský vojenský dôstojník: „Prešiel som mnohé krajiny sveta, národy, no takého hlúpeho národa som nenašiel, ktorý by sa bol postavil proti svojmu štátu.“

Povstanie začalo vraždením kňazov, učiteľov i robotníkov a mnohých nevinných ľudí, a to najmä tých, ktorí verili v Boha, boli

va. Na prvom mieste, celkom podľa hesla: „Udri pastiera a rozprhne sa stádo“, hodila sa štátna bezpečnosť na otcov biskupov a na „výstrahu“ ich odsúdila v inscenovanom súdnom procese po krutom vyšetrovaní (pozri dielo „Sila viery – sila pravdy“). Otcu biskupa Jána Vojtaššáka odsúdili na 24 rokov ťažkého žalára, otca biskupa Michala Buzaluku na doživotie, otca biskupa Pavla Gojdiča na doživotie. Ostatných otcov biskupov intenovali v ich biskupských sídlach.

Pohrebom v Zakamennom 7. augusta 1965 položila sa zdanlivo bodka za jedným významným a rušným úsekum slovenského cirkevného i národného úsilia, ktoré v sebe tak dokonale skoncentroval pán biskup Ján Vojtaššák. No v skutočnosti začala sa písať nová kapitola a nový úsek slovenských náboženských i národných iniciatív. Budúcnosť ukáže, ako bude slovenský národ i svet počuť hlas pokorného biskupa z Ruzyně, Bratislavy, Pankráca, Leopoldova, Ilavy, Valdic i Děčína a Senohrab. Jeho skromný kamenný hrob priťahuje ako mocný magnet slovenské srdcia zblízka i zďaleka. Je živou kazateľňou, ktorá hlása potrebu borít sa za Pravdu, prinášať za ňu zertvy, ba neváhať položiť za ňu aj životy.

Slovákum pribudlo nové sväté miesto, kde budú putovať pokolenia. Hrob na vršku vedľa „oravskej katedrály“ sa stáva miestom milosti, miestom zamyslenia a ponorov do hĺbin a miestom, kde sa ešte odohrajú veľké neviditeľné i viditeľné znamenia spásy.

Naši cirkevní predstavitelia by mali uvažovať, ako tým, čo obetovali svoju slobodu i životy za Boha a za jeho zákony, urobiť miesto na našich oltároch.

Azda nepoviem nijakú herézu, keď sa otvorene prihovorám u našich verejných činiteľov, aby štátnou rehabilitáciou očistili od rozličného kalu vytvoreného nepriateľmi národa veľkých rodolubov Andreja Hlinku a doktora Jozefa Tisu. Bez nich by nebolo terajšej Slovenskej republiky!

Andrej Hlinka začal boj za slobodu slovenského národa už v svojich kaplán-ských rokoch, teda v rokoch 1890-1892. Pokračoval v ňom na fare v Liptovských Sliach a najmä v Ružomberku od roku 1905. R. 1908 svojou vlastnou krvou spolu s tvrdošianskym kaplánom Jánom Vojtaššákom, so Štefanom Mnoheľom, kaplánom v Podvlku a s Aladárom Poláčikom, bohoslavcom, podpísal v poľskom Zakopanom záväzný sľub, že doiaľ bude žiť, neprestane milovať svoj slovenský národ, neustane zaň bojovať, práva mu zabezpečovať, starať sa o jeho časté i večné blaho. Tomuto sľubu ostal verný až do konca svojho požehnaného života. Plnil ho za maďarského útlaku, za českej nadvlády. Národ jeho boj ocenil v deň jeho pohrebu. Podal o jeho veľkosti jasný dôkaz, keď sa v stotisícovom zástupe prišiel pokloniť jeho telesným pozostatkom. Slovenský národ stál nad hrobom svojho vodcu a cítil, že Andrej Hlinka i po svojej telesnej smrti ostane vodcom svojho národa, aby viedol i budúce slovenské pokolenie a bol mu podnecovateľom i príkladom.

Patrilo by sa, aby terajší parlament Slovenskej republiky z vďačnosti za celoživotnú obetavú prácu pre blaho nášho národa vyhlásil: „Andrej Hlinka zaslúžil sa o slovenský národ!“

Nie menšiu vďačnosť by mal prejaviť slovenský národ aj doktorovi Jozefovi Tiso-

vi, prvej hlave slovenského štátu po Svätoplukovi, ako na súde v Bratislave verejne vyhlásil svedok najpd. arcibiskup Dr. Karol Kmeťko. Nebojácne povedal pred celým súdom: „To je môj najlepší kňaz!“

Pán prezident viedol svoj národ vo veľmi ťažkých rokoch jeho života. Štát pod jeho vedením bol oázou pokoja, tolerantnosti, blahobyti. Za celý čas svojho prezidentstva pán prezident nepodpisal žiaden rozsudok smrti. A podľa svedectva bývalého prezidenta Husáka tento štát bol v Európe najsociálnejším štátnym zriadením. Až nešťastné povstanie násilne prerušilo jeho pokojný hmotný i duchovný rast a zvrátilo jeho plán pokojnou cestou včleniť Slovenskú republiku do spoločnosti novej Európy.

Tiso bol osobnosť, ktorá si vynútila rešpekt aj v Berlíne. Proti nemu Lettrich a Husák, ktorí zapredali Slovensko Benešovi a komunizmom, sú drobní politikári.

Povstalecké akcie neboli vinou pána prezidenta. Zodpovednosť za ne majú tí, čo silou-mocou chceli koleso dejín zastaviť, a najmä prezident Beneš, veľký nepriateľ doktora Jozefa Tisu, lebo Tiso odhalil jeho členstvo v slobodomurárskej lóži v Bratislave a bol jeho odporcom v jeho túžbe Slovensko počechoslovať.

I osobné kvality dr. Jozefa Tisu hovoria jasnu rečou, aký to bol muž. Bol vzorom kresťanského štátnika, verný služobník prirodzeného práva, tvorca sociálnych reforiem, obranca viery, ochranca kresťanstva pred náporom ateistického komunizmu... Stal sa obeťou komunizmu a benešovského čechoslovakizmu i nepričetinej nenávisť protikřazských a proticirkevných elementov doma i v zahraničí. Sám to krásne vyjadril v predsmrtnom duchovnom odkaze národu: „V duchu tej obety, ktorú prinášam, odkazujem slovenskému národu, aby bol svorný a jednotný v sledovaní veľkej zásady: Za boha a národ vždy, všade a v každom ohľade. Je to nielen jednoznačný zmysel slovenských dejín, ale aj výslovný príkaz Boží, ktorý ako prirodzený zákon On stvoril a do národa a každého príslušníka vstúpil. Tomuto zákonu slúžil som celý život a preto sa považujem za mučeníka v prvom rade tohto zákona Božieho. V druhom rade cítim sa byť mučeníkom obrany kresťanstva proti boľševizmu, ktorého sa musí národ nielen v duchu svojho kresťanského charakteru, ale aj v záujme svojej ďalšej budúcnosti chrániť. Ako si prosím od Vás, aby ste si v modlitbách svojich spomenuli na mňa, tak sľubujem, že i ja budem za Vás prosiť vševládneho Boha, aby národu slovenskému a jeho životnej borbe za Boha a národ zehnal, aby národ slovenský bol vždy verný a oddaný synom Cirkvi Kristovej.“ Toto povedal 18. apríla 1947 o tretej hodine ráno. Pán prezident dr. Jozef Tiso si teda zasluhuje všeobecný obdiv, úctu, lásku, oltár, večné pamiatku!

Túto vďačnú lásku si zasluhujú aj všetci tí, ktorí či už ako kňazi, rehoľníci, rehoľné sestry alebo laici každého stavu, pred ním, s ním a po ňom obetovali svoje životy za Boha a národ! Tých bolo dost už za boľševického vpádu na východné Slovensko pod vedením Bélu Kúna, zabíjaných na zhromaždeniach Andreja Hlinku, no najmä počas tzv. národného povstania a za boľševickej vlády v rokoch 1945 – 1989! Naša vďačnosť žiada, aby mená týchto obetí boli zverejnené a dostali sa tak nielen do histórie bojovníkov slovenského národa za jeho slobodu a za ľudské práva.

Za všetky prostriedky, pomocou ktorých sme sa i napriek mnohým vnútorným a vonkajším ťažkostiam zachovali dosiaľ ako národ a národ veriaci, musíme ďakovať predovšetkým Bohu, ktorý nás ochraňoval a v ktorého sme vždy verili. Nemusíme sa obávať ani o svoju budúcnosť, ak ostaneme podľa rady nášho prezidenta J. Tisu verní a oddaní Kristovej Cirkvi. Túto vernosť však musíme zachovávať v zmýšľaní, v reči, v skutkoch, doma i vo verejnom živote, teda aj v politike, vo vzájomnom styku s blížnymi... Nesmieme ju vylúčiť ani z debát okolo okružného stola v televízii.

Iba Bohu patrí teraz i naveky naša vďaka, chvála, česť aj sláva! Prosme Ho, aby bol

Ludmila Cvengrošová: Svätí bratia Cyril a Metod, Nitra

Pred niekoľkými mesiacmi uplynulo štyridsať rokov od definitívneho odobrenia jedného z deviatich dekretov Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý sa venuje problematike jednoty kresťanov - *Unitatis redintegratio*. Tento dokument odráža podstatný prvok Koncilu, ktorým je obnovenie jednoty. Prvá veta tohto dokumentu to výstižne predstavuje: „OBNOVIŤ JEDNOTU medzi všetkými kresťanmi je jedným z hlavných cieľov svätého Druhého vatikánskeho všeobecného cirkevného snemu“¹. Snaha o obnovenie jednoty medzi kresťanmi bola teda záležitosťou celého Koncilu, nie len niektorých jeho sesíí. Znamená to, že všetko čo sa na Koncile prehodnocovalo, bolo podrobené jasnej a vopred vymedzenej ekumenickej perspektíve. O tridsaťjeden rokov neskôr, Ján Pavol II. v encyklike *Ut unum sint* píše, že „Koncil je - tak ako advent - veľkým začiatkom tej cesty, ktorá nás privedie na prah tretieho tisícročia“². Ján Pavol II. tu celkom správne hovorí o Koncile v prítomnom čase, „Koncil je“ a nie „Koncil bol“. Znamená to, že poslanstvo Druhého vatikánskeho koncilu je aktuálne „udalostou“ i v súčasnosti, a že od ekumenického úsilia už Katolícka cirkev nemôže odstupovať. Akákoľvek iná perspektíva budúcnosti, ktorá by nebola ekumenická, by totiž nebola ani katolícka. Byť Katolíckou cirkvou, znamená byť otvoreným pre ekumenizmus a byť v ňom činný. Ján Pavol II. ide však ešte ďalej tým, že ekumenické úsilie Koncilu, a úsilie o ekumenizmus vo všeobecnosti, označuje ako „imperatív kresťanského svedomia“³. Sklbenie ekumenického postoja a svedomia je pre Jána Pavla II. tak kľúčovou záležitosťou, že túto skutočnosť nemôže opomenúť ani v závere encykliky: „Vzhľadom na význam, ktorý koncilové zhromaždenie prisúdilo snahe o znovuzjednotenie kresťanov, považoval som v tejto našej dobe ekumenického omilostenia za potrebné tie základné presvedčenia, ktoré koncil *wpisal do svedomia Katolíckej cirkvi*, tým zdôrazniť, že som tieto zásady spomenul vo svetle tých pokrokov, ktoré sa medzitým dosiahli na ceste k plnej jednote všetkých pokrstných“⁴. Ak Ján Pavol II. označil Koncil za „veľký začiatok cesty“ a ekumenizmus za „imperatív kresťanského svedomia“, potom sa po štyridsiatich rokoch od odobrenia Dekretu *Unitatis redintegratio* musíme zodpovedne spytovať samých seba, čo sa na tejto ceste prihodilo, aké nastali zmeny, a aký máme dnes postoj voči ekumenizmu. Tieto otázky a odpovede na ne sú náležité o to viac, že tento „veľký začiatok cesty“ nás už do tretieho tisícročia privedol. Inými slovami, je potrebný rekapitulujúci a zvlášť sebakritický pohľad Katolíckej cirkvi na ktorý poukázal už Ján Pavol II. v spomínanej encyklike: „Veriaci Katolíckej cirkvi nemôžu prehliadnuť skutočnosť, že obrovské ekumenické úsilie Druhého vatikánskeho koncilu je jedným z výsledkov sebakritiky vo svetle evanjelia a slávnej cirkevnej tradície, ktorej sa vtedy cirkev podrobila“⁵. Isteže, na niekoľkých stranách nie je možné ilustrovat’ ekumenický vývoj a zachytiť všetky ekumenické zmeny, ktorými Katolícka cirkev prešla za posledných štyridsať rokov. Toto ani nie je mojim cieľom. V nasledujúcich riadkoch sa pokúsím predstavovať len dva príklady určitých teologických aspektov, ktoré v súčasnosti už nemožno nebrať na zreteľ a ktoré nevyhnutne podmieňujú nielen prítomný a budúci teologický výskum ale i praktické vzťahy katolíckych kresťanov s kresťanmi iných cirkví. Rovnako sa pokúsím svojším spôsobom ilustrovat’ postoj voči ekumenizmu, a to vo svetle „imperatívu kresťanského svedomia“.

Ak sa Katolícka cirkev na Druhom vatikánskom koncile prihlásila k ekumenickému hnutiu, tak tým sa prihlásila i k ochote pretvárať sa, prehodnocovať a dynamicky zmyslať. Podľa Dekretu

TOMÁŠ PRUŽINEC

Štyridsať rokov

od Unitatis redintegratio

Unitatis redintegratio, ekumenizmus pobáda všetkých, ktorí skúmajú Kristovu vôľu, na „dielo obnovy a reformy“⁷. Obnova cirkvi je „dôvodom hnutia za jednotu“. „Kristus nabáda putujúcu cirkev k tejto ustavičnej reforme, ktorú ona ako ľudská a pozemská ustanovizeň neprestajne potrebuje...“⁸. „Táto obnova má teda značný ekumenický význam“⁹. Každá reforma je teda zmenou a zmenu prináša. Musíme však podotknúť, že dobrá zmena nie je nikdy unáhlená. Teda každá dobrá zmena musí nevyhnutne prejsť i náležitým vývojom. To platí pre teológiu a zvlášť pre ekumenizmus.

Prvý príklad, ktorým chcem ilustrovat’ ochotu k pretváraniu sa a dynamickosť Katolíckej cirkvi voči ekumenizmu je zmena používania výrazu „oddelení bratia“¹⁰. Toto pomenovanie vzťahujúce sa na iných kresťanov sa v *Unitatis redintegratio* veľmi často používa a je isté, že v koncilovom období bolo takéto označenie mimoriadne kľúčové. V Dekréte je použitie až osemmásť krát¹¹. V niektorých prípadoch sa pomenovanie (výraz) „oddelení bratia“ používa s prívlastňovacím zámenom „naši“¹². Dekrét však okrem pomenovania „oddelení bratia“ používa aj iné výrazy, napríklad „oddelení kresťania“¹³ alebo jednoducho len „bratia“¹⁴, „bratia v Pánovi“¹⁵, „naši bratia“¹⁶. Pre koncilových otcov bolo zavedenie tohto výrazu veľmi dôležité a prinieslo plodné ovocie. Týmto výrazom sa definitívne zrútil múr, ktorý si postavila kresťanská rodina. Rozbitím tohto múru vyšli katolícki kresťania zo zákopov a s inými kresťanmi sa stali opäť bratmi a sestrami. Návrat do zákopov už nie je možný. Kresťanské bratstvo či súrodenečstvo bolo definitívne obnovené a je treba, aby sa každý snažil „prehľbovať vzájomné bratské vzťahy“¹⁷, ktoré sú odrazom nášho spojenia s Otcom, Synom a Duchom Svätým¹⁸. Katolícki kresťania majú podľa Dekretu „urobiť prvé kroky k nim“ (k „oddeleným bratom“), z vlastnej vôle, z vlastnej iniciatívy, pričom sami musia „úprimne a pozorne uvažovať o tom, čo načím obnoviť a podniknúť vo vlastnej katolíckej rodine“¹⁹. Použitie výrazu „oddelení bratia“ položilo základ „bratskej svernosti Božej rodiny“²⁰. V koncilovom a čiastočne v pokoncilovom období teda mal tento výraz významnú teologickú a následne pastoračnú hodnotu. Avšak obnovou myslenia, Koncilom tak žiadanou ako aj teologickým vývojom, hlbším a zodpovednejším štúdiom dejín, sa dospelo k záveru, že tento výraz už nemožno používať. Ponajprv preto, lebo mnohí súčasní kresťania sa „neoddělili“ od Katolíckej cirkvi ale sa už narodili vo svojich cirkvách, a teda nemôžu niesť zodpovednosť za „oddelenie“, lebo nie sú „oddelení“ od niekoho. Avšak aj preto, a najmä preto, lebo v teológii a zvlášť v dejinách kresťanstva sa sebakritickým postojom dospelo k poznaniu, že na rozkolech majú svoj podiel obe strany, teda aj „katolícka strana“. Mnohé úradné vyjadrenia veľmi jasne predstavujú takýto postoj, niektoré snáď až príliš irečným spôsobom. Napríklad Konferencia európskych cirkví a Rada európskych biskupských konferencií sa v roku 2001 vyjadrila, že „sa v 11. storočí oddělilo kresťanstvo západného obradu od kresťanstva byzantského obradu vo východnej Európe“²¹. Isteže, podiel na rozkole nieslo rovnako tak západné ako i východné kresťanstvo. Formulácia chce však v zmysle úprimného pokánia zvýrazniť, že aj západní kresťania majú svoj podiel viny na rozkole a že v tomto prípade sú to oni, ktorí sú „oddelenými bratmi“. Iným príkladom môže byť teologický výskum Medzinárodnej katolícko-luteránskej komisie, ktorá

dospela k podobným záverom. Ako dôkaz môže byť nie len obsah ale už i samotný názov Vyhlásenia tejto komisie z roku 1983, ktorý znie „Martin Luther, svedok Ježiša Krista“. Na konflikte v 16. storočí, ktorý vyústil do rozštípenia Západnej cirkvi, sa podieľali obe strany. Boli to práve tak „protestanti“ ako aj „pápeženci“, ktorí neboli schopní plodného dialógu. Neopierateľne, v komunikácii a v konštruktívnej konfrontácii zlyhali obe strany. Nedostatok komunikačnej ústretovosti, neochota k dialógu a zanovité pridržavanie sa kresťanstva chápaného rázne ideologicky zakalili možnosť bratského dialógu vo svetle evanjelia. Teda pod výrazom „oddelení bratia“ sa môžu rozumieť tak jedni ako i druhí. Ďalším príkladom je vývoj v dialógu Rímskokatolíckej cirkvi a Anglikánskeho spoločenstva. Zodpovedné skúmanie dejín kresťanstva opäť ukázalo, že rozkol či oddelenie cirkvi v Anglicku nebolo len dôsledkom manželstiev tragédie Henricha VIII., hoci táto udalosť sa stala nepopierateľne kľúčovou, ale že rozkolu predchádzali aj mnohé majetko-právne záležitosti a boj o moc tak na území Anglicka ako aj vo vznikajúcich kolóniách, sklbené so súdobou rímskou mocou a pápežským zasahovaním do územnej zvrchovanosti anglického kráľovstva. Zodpovednosť za rozkol medzi „ecclesia anglicana“ a „ecclesia romana“ niesli viac či menej obe strany. Teda používanie výrazu „oddelení bratia“ nezodpovedá ani historickej pravde a ani už dnes žitém vzťahom medzi mnohými kresťanmi. Toto neušlo ani pozornosti Jána Pavla II. keď sa v encyklike *Ut unum sint* vyjadril, že „dnes je už tendencia nahradiť zaužívaný zvrät *oddelení bratia* vhodnejším označením, ktoré lepšie vyjadruje hĺbku spolupatričnosti, viazanú na charakter krstu a živenu Svätým Duchom bez ohľadu na historické a kanonické rozpory. Hovoríme o „druhých kresťanoch“, o „iných kresťanoch“, o kresťanoch z iných spoločenstiev“. *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme* označuje spoločenstvá, ku ktorým patria títo kresťania, ako cirkevné spoločenstvá, ktoré nie sú v plnom spojení s katolíckou cirkvou“²². *Direktórium*, encyklika *Ut unum sint* ako aj mnohé iné dokumenty či teologické práce už teda nepoužívajú ani výrazy „oddelené spoločenstvá“ či „oddelené cirkevné spoločenstvá“ ako tomu bolo v Dekréte *Unitatis redintegratio*²³. Hovoríť dnes o „cirkvách a cirkevných spoločenstvách odobrených od Rímskej apóstolskej stolice“ už nie je namieste²⁴.

Druhý príklad, ktorým chcem ilustrovat’ dynamickosť Katolíckej cirkvi voči ekumenizmu je otázka prvenstva rímskeho biskupa. Je dôležité si všimnúť, že keď Dekrét *Unitatis redintegratio* hovorí o rímskom biskupovi, tak nikdy nepoužíva označenia ako „Najvyšší Pontif“ či „Najvyšší hlavný kňaz“ (Summus Pontifex) alebo „Hlava cirkvi“, výrazy, ktoré v dejinách kresťanstva nemali vždy šťastný význam a ktoré nesú so sebou risk, že by mohli byť veľmi zle pochopené. Dekrét používa čisto biblické výrazy. Hovorí o Petrovi, Petrovom nástupcovi²⁵. Za mimoriadne dôležitú teologickú ako aj historickú zmienku stojí fakt, že Pavol VI. sa na záver *Unitatis redintegratio* ako aj všetkých koncilových dokumentov podpisuje ako „biskup Katolíckej cirkvi“ - „Ego Paulus Catholicae Ecclesiae Episcopus“ (po ňom nasledujú ďalšie podpisy). Použitie tohto názvu nie je nijako náhodilé a zbehlý teológ vie čo sa za uprednostnením tohto výrazu skrýva. Tento výraz bol používaný už od 4. storočia. Nemyslí sa v ňom na „všeobecný

episkopát“ ale na titul, ktorý označuje biskupa Katolíckej cirkvi mesta Rím²⁶. Tým sa chce povedať, že každý Petrov nástupca nie je „nad“ biskupským kolégium, ale „v“ kolégiu biskupov. Nie je otcom biskupov ale ich bratom. Rímsky biskup je „primus inter pares“, je prvý medzi rovnými. Ján Pavol II. túto skutočnosť nepriamo komentuje v encyklike *Ut unum sint* keď hovorí, že „rím- sky biskup patrí do ich „kolégia“ a oni sú jeho bratia v úrade“²⁷. Výraz „biskup Katolíckej cirkvi“ nemá len ekleziologický význam pre katolíckych biskupov, ale aj pre samotný ekumenizmus nakoľko automaticky odbúra predpojatosti, a tým i prekážky. Početné stretnutia a návštevy pravoslávnych ale i anglikánskych biskupov v Ríme svedčia o tom, že títo biskupi sami prichádzajú k rímskemu biskupovi ako k bratovi. Naopak, rímsky biskup ich navštevuje ako ich brat v ministériu. Výrazy na označenie rímskeho biskupa ako napríklad „Námestník Krista“²⁸, „Najvyšší Pontif“ alebo „Hlava cirkvi“ už nie sú vhodným označením Petrových nástupcov. Je pochopiteľné, že už päť rokov po Koncile sa v roku 1970 Medzinárodná teologická komisia takmer jednohlasne uzniesla, aby sa týmto výrazom vyhýbalo a pápežovi odporučila, aby ich nepoužíval²⁹. Dôvody sú ekleziologické a ekumenické, vyvierajúce z renovovanej teologickej kultúry Koncilu. Niet preto divu, že v posledných desaťročiach aj oslovenia ako „Svätý Otec“, „Svätosť“ a „Vaša Svätosť“ sa stávajú predmetom úprimného prehodnocovania. Avšak samotná reforma pápežského pojmoslovie je len začiatkom úprimnej snahy o obnovu Petrovho ministéria, ktoré by malo byť v službe jednoty pre všetkých. Sám Ján Pavol II. je ráznejší a ide ešte ďalej keď si túto obnovu sám žiada a popri iných dôležitých oblastiach ju predkladá vo forme encykliky³⁰. Ba ešte viac, on sám cíti za ňu zodpovednosť keď hovorí: „Som presvedčený, že mám v tomto smere *mimoriadnu zodpovednosť*, predovšetkým keď zisťujem ekumenickú túžbu väčšiny kresťanských spoločenstiev a počúvam mne určenú prosbu *nájsť* takú formu vykonávania primátu, ktorá sa nezriekne podstaty svojho poslania, a preda sa *otvorí novej situácii*“³¹. Sám sa obracia na Ducha Svätého a prosí o svetlo tak pre biskupov ako i teológov, „aby sme mohli spolu celkom otvorene *nájsť formu*, v ktorých sa táto služba bude môcť uskutočňovať tak jednými, ako aj druhými uznaná služba lásky“³². Rímsky biskup sám žiada cirkevných činiteľov a teológov, aby s ním na túto tému započali dialóg³³. Zvláštnym spôsobom sa obracia na patriarchov Východných katolíckych cirkví, keď ich prosí: „Táto úloha prislúcha predovšetkým vám, aby ste spolu s mnou hľadali najvhodnejšie formy, aby toto ministériu mohlo uskutočňovať službu lásky, ktorá by bola všetkými uznaná. Prosím vás, aby ste v mene zodpovednosti [...] za znovuustanovenie plného spoločenstva s pravoslávnyimi cirkvami túto pomoc pápežovi poskytl“³⁴. Chcel by som zdôrazniť, a to aj napriek tomu, že tento fakt je všeobecne známy, že úloha rímskeho biskupa v zbore všetkých biskupov spočíva predovšetkým v tom, „aby ako strážca „strážil“ (*episkopein*), aby vďaka pastierom vo všetkých partikulárných cirkvách bolo počuť pravý hlas Krista pastiera“³⁵. „Rímsky biskup musí zaručovať spoločenstvo všetkých cirkví. Tým je on prvý medzi služobníkmi jednoty“³⁶.

Na týchto dvoch príkladoch som chcel v stručnosti poukazať na fakt, že štyridsaťročný vývoj v ekumenizme ukázal, že Katolícka cirkev sa úprimne

snaží o obnovenie jednoty a že v službe jednoty je otvorená reformovať nielen teologické pojmoslovie ale i teologické pozície. Postoj Katolíckej cirkvi voči ekumenickému hnutiu, taký aký bol definovaný na Druhom vatikánskom koncile a rozvinutý v niekoľko desaťročnom ekumenickom úsilí, je nemenný. Ján Pavol II. tvrdil, že jednota nie je ničím vedľajším, ale samostatným stredobodom Pánovej činnosti³⁷. „Ekumenizmus“ [...] nie je len nejakým „príveskom“ k tradičným činnostiam cirkvi. Naopak, je organickou súčasťou jej života a pôsobenia a v dôsledku toho ním musí byť celkom preniknutá...“³⁸. Opätovne by som chcel zdôrazniť, že ekumenické vzťahy posledných desaťročí vo svete ukázali, že ekumenizmus nemá byť len jedným z možných prvkov kresťanstva, jeho „súčasťou“, ale že má byť jeho neoddeliteľnou a prirodzenou vlastnosťou. Povedané inými slovami, ekumenizmus nemá byť chápaný len ako jeden z možných vagonov ťahaných rušňom, ktorý môže byť kedykoľvek odstavený, ale má byť rušňom sám³⁹. Vidieť výsledky štyridsaťročného vývoja od *Unitatis redintegratio* musí aj najzarytejší skeptik ekumenizmu priznať, že Katolícka cirkev je otvorená pre potrebnú a oslobodzujúcu jednotu rovnako ako je pripravená na reformu. Treba však povedať, že naše priznanie k ekumenizmu musí byť striedne a osťažité nakoľko situácia nemusí byť vždy priaznivá. V rámci ekumenizmu ako „imperatívu kresťanského svedomia“ si musíme sebakriticky priznať, že nie všetci kresťania pripisujú Dekrétu *Unitatis redintegratio* ako aj štyridsaťročnému pokoncilovému vývoju taký význam, aký by ekumenizmu prinášal. Ba čo je horšie, vyskytujú sa i situácie, v ktorých niektorí kresťania úmyselne negujú ekumenické iniciatívy. Konferencia európskych cirkví a Rada európskych biskupských konferencií si tak isto nebezpečie plne uvedomujú. Niet preto divu, ak v dokumente nazvanom *Ekumenická charta* spolu vyhlasujú nasledovné: „No zjavne pôsobia aj ekumenické brzy. Často mnohí kresťania a mnohé cirkvi žijú v situáciách, kde môžu urobiť len máločo“⁴⁰. A následne dokument pokračuje citáciou zachytenou na záver jednej ekumenickej slávnosti: „*Ekumenizmus je dobrý a pekný, ale je oveľa krajšie, keď sme sami*“⁴¹. Takéto výpovede otvorene naznačujú, že cirkvi sú si vedomé „imperatívu kresťanského svedomia“, a že napriek početným ťažkostiam a nefahkým prekážkam Kristova cirkev obnovuje jednotu. Na medzinárodnej úrovni, ale aj na úrovni štátov či národov sú postoje voči ekumenizmu kladné. No jestvujú i také vyjadrenia, ktoré sú výzvovou a ktoré čakajú na konštruktívnu a úprimnú odpoveď nášho svedomia. Byť vo svojom svedomí sebakritický znamená vidieť i reakcie iných na nás. Uvediem dva príklady. Ján Meňky, evanjelický a.v. farár, predseda Združenia evanjelických duchovných vidí ekumenické hnutie dosť kladne, avšak neskrýva dodáva: „V ekumenickom dialógu, ako ho sledujeme v našom prostredí i vo svete, mi chýba pravdivý rozhovor. Zakrývajú bytostných rozdielov a pseudorozhovory na objednávkú nevedú nikam“⁴². Tomáš Krišák, kazateľ Bratskej jednoty baptistov si na svoju otázku „A čo už nie je ekuména, ale vzájomné trápenie?“ odpovedá: „Myslím, že do tejto kategórie by som zaradil niektoré pokusy predstaviteľov cirkvi „ohromiť“ verejnosť ničím, o čom oni sami nie sú presvedčení“⁴³. Takéto reakcie môžu byť varovným signálom pre našu nezvratnú cestu k jednote na ktorej sa nachádzame a zároveň i striednym upozornením nášho svedomia. Jasnosť a múdrosť viery by mali kresťanov pobádať k tomu, aby sa vyhýbali vlačnosti pri zasadzovaní sa za jednotu a ešte viac predpojatému odporu alebo defetizmu, ktorý nabáda vidieť všetko záporne⁴⁴. Je to požiadavka k tomu, aby sme ekumenizmus ako imperatív kresťanského svedomia brali veľmi

(Dokončenie z 1. strany)

Lekár bude zodpovedne liečiť, ak tu bude zápas o pacienta. Učiteľ bude zodpovedne učiť, ak tu bude zápas o žiaka. Nezamestnaný bude sa usilovať o zamestnanie, ak bude vystavený tlaku minimálnej pomoci. Pracovník bude dobre pracovať, ak nad ním bude neustále visieť hrozba nezamestnanosti. Absencia svedomia.

Núdzia ako hlavný dozorca nad ľuďmi. Akoby motivácia bolo niečo, čo vzniká iba zvonku, a nie z vnútornej potreby a akoby všade dookola nebolo aj tak dosť prirodzených súťaživých situácií, ktoré nepotrebujú ideologizáciu a priestrovanie. Reštrikcia sa stáva nástrojom, ostrou, ktorá má popoháňať k vývoju. Nie výchova, tobôž nie kresťanstvo a teda ani rodina a náboženstvo. Sú to ťažkosti syntézy človeka a ekonomiky, pred ktorými by sa nemali zatvárať oči. Nahradiť mravné v človeku strachom sa nedá. V konečnom dôsledku to bráni prirodzeným súťaživým situáciám. A hlavne tvorivosti.

Pomáha tento stav rozvoju tvorivosti, na ktorú budeme skôr či neskôr odkázaní? Myslím si, že nie. Úzkosť a strach smerujú k sebazáchovnému správaniu, a nie k tvorivosti. Hlavnou témou sa stáva sebazabezpečenie akýmikoľvek prostriedkami. Pocit bezpečia je nevyhnutný pre tvorivosť a zdravý duševný život. Logika týchto tvrdení k tvorivosti nesmeruje. V publikácii o tvorivosti Dancey a Lennon uvádzajú, že po každej totalite prichádza výbuch tvorivosti. Pozorujeme tento výbuch v postkomunistických krajinách a u nás doma? Tvorivosť ide iba s určitou kvalitou života a osobnostným vývinom. Komericializácia degraduje tento vývoj. To predpokladá tvorivú klímu v spoločnosti, v školách a v podnikoch. Ak je proti sebe postavený svet kapitálu a svet práce, je to aj syndróm poruchy ľudského konania, na genézu ktorého poukázal M. Blondel a ku ktorej sa treba vrátiť, aby sme postavili to, čo je na hlave, znova na nohy.

Na začiatku transformácie politici apelovali na ochotu ľudí obetovať na istý čas. Stalo sa však, že ľudia na transformačný systém delegovali niečo, čo je výsadou človeka, a to rozlišovať medzi dobrým a zlým. Usilovať o mravné náhľady. Dôsledkom je, že žijeme iba takú mravnosť, akú je schopný vyprodukovať neosobný transformačný systém.

Osobné zaangažovanie je nevyhnutné. Zápas o právnu reformu v parlamente je signálom, že k náprave môže prísť a je dobre, že kresťania sú pri tom. Teda iba silné a mravné osobnosti môžu ozdraviť fungovanie systémov, ktoré bez mravne silných osobností sú ako golemovia.

Predpokladalo sa, že neosobný transformačný proces to za nás vybaví, a tak niet divu, že jeho produkty často šokujú a beda, koho nájdú slabého. A tak potom status sily generuje prejavy násilia ako formy sebazáchovy.

Niekoľko by mohol namietať, že vývoj nemožno merať dĺžkou ľudského života. Ale ľudský život, to je život osoby a čím potom máme merať vývoj v spoločnosti?

Viaceri už poukázali na to, že hrdinovia v slovenských ľudových rozprávkach sú často typmi popolvárov, ktorí sú pasívni a čakajú, že všetko za nich vyrieši neosobný vývoj, ktorý im po tom, ako zlo stroskotá, dá príležitosť.

Pri posudzovaní transformačného procesu akoby popolvár mal znova pravdu. Kto je popolvárom? Je to napríklad kultúra ako celok, ale vlastne môžu to byť všetci, ktorých postihla tvrdá reštrikcia, ale napriek tomu zápasia o udržanie hodnoty v živote. Popolvár tým, že vydrží, nakoniec poukazuje na to, čo je všeobecne platné a čo drží svet pohromade. Na nejakú možnosť dobra.

To, čo sa stráca, je povedomie

všeobecne platného, univerzálného, hodnoty. Prevláda parcálnosť, situatnosť. Preto sa nedari vytvoriť inštitúcie, ktoré by vnímali ľudskú osobu. Vnímajú iba parciálnu ľudskú činnosť. Niečo podobné sa stalo padlým anjelom. Aj im sa svet rozpadol. Neostal pospájaný sám od seba ako predpokladali, keď v ňom chceli eliminovať Boha. Keď sa vzbúrou vzdali Božieho ducha, svet sa im rozpadol. Z lásky ostal iba sex. Zo sloboody chaos, z práce iba otroctvo, zo sveta sa stratil pocit domova a ostal iba svet Ahasvera.

Preto mnohí počujú pri obrane svojich oprávnených záujmov slová,

Skúsenosť padlých anjelov Človek popolvár pri transformácii spoločnosti?

ak sa vám niečo nepáči, choďte, na vaše miesto čakajú desiatky iných. Objavuje sa nový typ strachu, či človek vydrží žiť stále na hranici svojich možností, strachu zo straty možnosti účinne ovplyvňovať okolnosti svojho života, na ktoré často nemá žiaden vplyv. Je to dezintegrujúce. Narastá agresivita ako súčasť sebazáchovného správania. Takto sa nedá vynútiť tvorivosť. Mnohé firmy, najmä zahraničné, zavádzajú kultúru vernosti podniku, ktorá ignoruje rodinné povinnosti, práca je fátom úzko chápaného zisku. Človek je firmou vlastnený. Aj toto by si mali všimnúť kresťanský citiaci politici rozptýlení po všetkých politických stranách. Ľudia musia pracovať do vyčerpania. Je otázka času, kedy sa táto logika, pohľad na človeka prejaví v správani napríklad niektorej poisťovne. Poisťovňa môže začať uvažovať a kalkulovať s dĺžkou ľudského života a prestane ticho podporovať všetko, čo ho predlžuje.

Naše mnohé predtým významné kúpeľné strediská upadajú. Bohatá klientela odchádza do zahraničia a občan popolvár nemá na doplatky za kúpeľnú starostlivosť, a tak nestačí udržať ich plný chod. Iba bohatstvo bude môcť zaisťiť človeku potrebnú ochranu pred svetom zideologizovanej konkurencie. To sú výzvy pre kresťanstvo. Tak ako marxizmus sa zaujímal iba o činnosť človeka a jeho produkciu, aj táto doba má silnú polarizáciu znova položiť dôraz iba na materiálne pochopenie činnosti, materializuje. Aká antropológia človeka je za tým?

Preto je dôležité aj z kresťanského hľadiska položiť si otázku, čo je konanie? Akej je povahy. Genézu ľudského konania urobil M. Blondel (Š. Polakovič, 1943, K. Říha, 1993).

Táto genéza, ako celá filozofia personalizmu, nebola využitá v koncepciách vývoja XX. storočia. O minulom storočí možno povedať, že jeho pády a drámy boli aj dôsledkom odtrhnutia činnosti od bytia a jej pripútanie iba k svetu vecí. Dramatické správanie sa politiky je signálom, že konanie niektorých politikov stratilo kontakt s ich bytím. Zdá sa, akoby ten proces bola snaha posunúť dole, medzi ľudí. Pozitivizmus oddelil konanie od bytia a prepojil ho iba na vonkajškový svet a mierou sa stal iba výkon, úzko chápaný zisk, ako je to dnes. Zákon, ktorý povoľuje prácu nad štandardy pracovného týždňa, prináša riziká znovaodtrhnutia činnosti od bytia. Zmysel a hodnota je daná znova iba vonkajškovo, ziskom. Ale za akú cenu? Odtrhnutá činnosť od bytia odľudšťovala človeka a pripravovala ho pre kataklizmy, ktorých sa vedel nielen trpne, ale aj aktívne zúčastňovať.

M. Blondel zistil, že ľudské konanie, činnosť nemožno uzavrieť

do konečnosti. V činnosti človeka je zakotvená aj túžba po nekonečne a iba postupné rozpoznávanie tejto túžby, metafyzickej potreby, pomáha rozvíjať prirodzenú potrebu zmyslu života. Š. Polakovič (1943) interpretuje M. Blondela tak, že človek vrhá celú svoju energiu do konečných vecí v snahe uzavrieť transcendentno, uzavrieť do vecí svoju túžbu po nekonečne. To je doprevádzané možnosťou rozpoznať ilúznosť tohto správania. Človek môže pociťovať márnosť po tom, ako všetko materiálne dosiahol a chybné uzavrieť na nihilizmus a ničotnosť sveta. Tu má svoje korene nihilizmus aj časti západného sveta. To nastoľuje

otázku, ako vyzerá prirodzený hospodársky vývoj a prirodzený zisk. Aké sú proporcie medzi kapitálom ekonomickým, ľudským a prírodným.

Blondel, ako ho interpretuje Š. Polakovič, nechápe tento svet a jeho kultúru antagonisticke voči bytiu človeka, ale skúma, za akých podmienok môže rozvíjať bytie a byť rozvíjaný bytím. To by mala byť aj koncepčná otázka po páde komunizmu, ktorý tak prepracovane materializoval ľudské konanie, činnosť a zavrel do nej človeka.

Môžeme povedať, že ekonomická činnosť sa nevymyká z toho, ako ľudská činnosť pochopil M. Blondel. Človek sa môže pokúsiť uzavrieť svoju skúsenosť s transcendentnom iba do ekonomických aktivít a cez ne navodiť to, čo Blondel volá „metafyzické zlyhanie“ človeka, v ktorom túžba po nekonečne nadobúda distorzé, prekrútené podoby a v dôsledku toho aj dysfunkčné ekonomické správanie.

Má to aj praktické dôsledky. Napríklad v interpretovaní práce. Práca spojená s ľudskou hodnotou sa môže zmeniť iba na prácu spojenú iba s produktom, vecou, čo môže mať za následok odpojenie hodnot od človeka a prepojenie ich iba na veci. Človek je potom v práci iba použitý. Zákon uzákoňujúci prácu nad limity pracovného týždňa je naozaj problematický. Je výzvou pre kresťanskú kultúru a v nej aj politiku.

V ľudskom konaní je uložená túžba po nekonečne a zdravý vývoj predpokladá, že v procese jej rozpoznávania cez konkrétne konanie nadobúdať aj veci okolo človeka primeraný význam a zmysel. Človek ich používa, ale neslúži im. Komunizmus postavil všetko na hlavu, nasmeroval človeka do sveta vecí, máteriu ako posledného cieľa. Zdôrazňoval činnosť, ale iba vo vzťahu k materiálmu, vonkajšiemu svetu. V motivačných procesoch dominovala máteriu, ako dnes. Všetci sme boli popolvármii, odsúdení na čkanie, že vývoj nám dá za pravdu. Tá doba prišla a nemá právo, aby znova zavládli v inom habite tie isté pomery. Znovuoobjavenie podstaty konania znamená postaviť problém z hlavy na nohy. Tak v spoločenskom ako aj osobnom živote.

Konanie súvisí s praktickými činmi človeka. Aj Ján Pavol II., ktorý sa zaoberal problematikou bytia a činu, čin chápal ako vnútorný jav, aj keď má vzťah k vonkajškovému svetu. Svet chápe často čin iba vonkajškovo, hoci jeho kritériá, ako uvádza K. Wojtyła, sú založené na povahe ľudskej osoby. Myslím, že pastoračný úspech Jána Pavla II. bol aj v tom, že zbadal v človeku túto túžbu po nekonečne a odpovedal na ňu.

Človek, ktorý pripustí, že jeho konanie ho nemôže plne naplniť

a odmietne pukušenie nihilizmu, nachádza na dne svojho konania, ako uvádza M. Blondel, Božiu prítomnosť, ktorá cez milosť dopĺňa, čo nám chýba k rastu. Iba náboženský rozmer v človeku môže pomôcť vyliečiť sa z tohto začarovaného kruhu neustálej intenzifikácie činnosti, ktorá je spustená v celosvetovom meradle.

Človek často v sebe cíti túto túžbu po nekonečne. Ale túto túžbu uzatvára do individualizmu, do vecí tohto sveta. Neučí spájať svoje konanie s bytím. Takto ho jeho konanie nemôže plne uspokojiť, bude prekrúcať svoju túžbu po nekonečne. Človek môže zažiť dezilúziu, ktorej nie je možné plne

porozumieť bez kresťanstva. Môže viesť k veľkým dezilúziám, relativizmom hodnôt, nihilizmu. Zdá sa, že prejavy násilia, ktoré sa na prvý pohľad zdajú nemotivované, aj pribúdanie násilia u detí, má svoj pôvod práve v tomto procese, v ktorom človek odtrhol konanie od svojho bytia a totálne ho prepasil na vonkajší svet. Skôr či neskôr dochádza k dezilúzii, ktorá nie je zvládnutá, pretože sa nevyvinulo svedomie, ktoré - ako uvádza A. J. Nowak - posúdi, čo je láska, pravda, dobro a sloboda. To je dôležitá kompetencia človeka

Treba si položiť otázku, čo je to, čo nám neustále formuluje problémy krajne sťaženým spôsobom. Prečo bolo napríklad nutné začať s pokusmi podnikat' za takých dramatických, nepriaznivých okolností, keď bolo známe, že vo vyspelých krajinách začínajúcim podnikateľom pomáhajú inštitúcie, aby znížili riziko krachu a straty kapitálu. Prečo bolo potrebné vystaviť ľudí takej dramatickej konfrontácii v mnohých pre človeka existenčných otázkach. Napríklad s cenami bytov, mimo chodom, ktoré sa pred nežnou revolúciou volali s dešpektom holubníkmi. Prečo bolo potrebné tak dramaticky založiť niektoré reformy? A ďalšie dramatické procesy, napríklad bankrotové mafie, ako nepriamy produkt týchto reštrikcií.

V súčasnosti možno pozorovať isté odhodlanie, principiálnosť zápasu s týmito negatívnymi javmi a je to aj prispánim vplyvu kresťanov v politike.

Zdá sa, že nahliadnuť do problému môžeme cez dešifrovanie jednej rozprávky, známej pod názvom Martinko Klingáč. Je to škriatok, ktorý ukladá nesplniteľné úlohy sirote, osobe, aby získal nad ňou moc, aby ju mohol vlastniť. Oslobodiť sa z jeho vplyvu mohla iba tak, že uhadla jeho pravé meno. Škriatok jej ukladal sťažené, ba iba ťažko splniteľné úlohy, ako nám transformačný proces. Pomenovaním škriatika pravým menom sa jeho moc končí, a to je to, čo je treba urobiť tak v každom z nás, ak mu slúžime, ako aj v celospoločenskom rámci. To sa niekedy až programovo nerobilo. Naopak, za vrchol diplomacie a šikovnosti sa považovalo hovoriť o negatívnych javoch tak, aby sa nič, alebo veľmi málo povedalo. Napríklad okriedená veta pri zadlžovaní mesta Košice bola, ale veď to odtiaľ aj tak nikto nevezme.

Pomenovať správnym menom tohto škriatka je aj záležitosťou svedomia. A. J. Nowak spája svedomie s dobrom, pravdou, láskou a slobodou. Sú vzájomne funkčne prepojené. Koncept svedomia, píše, rozhoduje o tom, ako sa tieto hodnoty budú chápať. Kresťanský koncept svedomia je zdrojom tohto prepojenia. Psychologické koncepty

svedomia, uvádza, len veľmi ťažko konceptualizujú svedomie s ohľadom na lásku.

Významná psychoanalytická koncepcia svedomia Z. Freuda zdôrazňuje „musím“, ktoré má svoj zdroj v reštrikcii voči nebezpečiu tej zložky v osobnosti, ktorá je pudová, v Id. Je to zakazujúce superego a prikazujúce ideálne ego. Povinnosť je neosobná, pretože nepredpokladá aj slobodné chcem. V koncepciách ekonomiky a transformačnom procese je veľa z tohto konceptu svedomia, preto je taký silne reštrikčný. Aj v každodennej skutočnosti môžeme pozorovať oscilovanie medzi prejavmi impulzivitu Id, stačí pripomenúť záplavu pornografie a na druhej strane zviazanosť človeka tým „musím“ cez rôzne reštrikcie. Časť pravicovej politiky predpokladá, že determinujúce „musím“ je rozhodujúce a prehliada základný ľudský motív po zmysle, hermeneutickej nadanosti človeka. Nestará sa veľmi, aby sa podmienkami pomohlo človeku. Človek je iba „povinný“, hoci kresťanský personalizmus upozorňuje, že človek ako individuum je sice povinný voči spoločnosti, ale spoločnosť voči človeku ako osobe má vytvárať podmienky pre jej rozvoj, minimálne spofahľivo fungujúcimi inštitúciami.

Lavicové prúdy akoby oscillovali ku svedomiu, ktoré sa skôr dá spájať s individuálnou psychológiou A. Adlera. Rozvinul okrem iného myšlienku o tom, že v človeku je cit spolupatričnosti. Výchovou sa má rozvíjať, aby jednotlivec dokázal kompenzovať spoločensky prijateľnou formou svoje pocity nedostatkivosti. Societa, spoločnosť je hlavnou hodnotou tejto koncepcie. Aj tieto Lavicové smery zvyknú zase preceňovať niektoré skupiny ľudí a preferovať ich iba ako obeť, ktoré teba zachraňovať. A. Adler sa cíti byť socialistom.

K postmoderným konceptom ekologických hnutí asociuje poňatie svedomia, ako ho chápali existencialisti. Tí už hovoria aj o láske, ktorá súvisí s existenciou, ale mierou tejto lásky je iba človek. Najmä vo svojom zápase s ultimatívnyimi skutočnosťami, akými sú napríklad konečnosť, sloboda, ponímaná ako riziko rozhodovania a ďalšie. Nedefenzívne zvládnutie týchto ultimatívnych skutočností môže predpokladať lásku k človeku z človeka. V politickom vyjadrení týchto hnutí je preto veľmi veľa subjektivizmu, prehliadania chýb.

Až logoteória V. E. Frankla prichádza z antropologickou korekciou v pohľade na človeka o jeho duchovný rozmer, religio sa chápe ako človeku vrodenej. Tým aj svedomie môže byť komponentou lásky. Táto koncepcia prináša so sebou dôraz na zmysel života a hodnoty ako prirodzenej potreby človeka, ale to čo chýba, čo treba doplniť, je metafyzická potreba človeka „mať viacej života“. Povedal by som - motívu mať viacej života.

Táto potreba sa nedá uspokojiť materiálne, ale iba s prispánim náboženského života, kresťanstva. S ponukou k uspokojeniu tejto metafyzickej potreby prišiel Kristus. Poukazuje v evanjeliách na komunitárny predpoklad uspokojenie tejto potreby, na trojičný spôsob, cez svet blízkych. Hodnoty sa uskutocňujú vo vzťahoch. Ich objavovanie súvisí so zmyslom života. Kresťanstvo potom nie je ako tretia cesta, ale ako talent, ktorý nebol plne využitý. Nemalo by sa pripustiť aj v európskej kultúre a politike, aby sa kresťanstvo stalo popolvárom európskej spoločnosti, pretože potom aj človek sa ocitne v pozícii popolvára, na ktorého síce raz príde, ale až po tom, ako zlo znova využije mnohé svoje príležitosti. My, ktorí sme zažili komunizmus a boli sme v situácii popolvárov, máme osobitnú zodpovednosť hovoriť o tejto skúsenosti celej Európe.

LITERATÚRA
Polakovič, Š.: Úvod do Blonelizmu. Filozofický zborník, r. II, č. 1, 1943, Matica slovenská

V prvom tisícročí dejín Katolíckej cirkvi si novozvolení pápeži pri nástupe na Petrov stolec nemali svoje mená, ale ponechávali si tie, ktoré dostali pri svätom krste. Až v druhej polovici 10. storočia, v období ťažkej krízy pápežstva, ale aj prvých úspešných pokusov o jej prekonanie sa začal ujiat' zvyk, podľa ktorého pápeži na počiatku svojho pontifikátu prijímali nové meno. Jeho voľba nebola náhodná, ale vychádzala z úcty k svätým patrónom alebo k predchodcom v najvyššom cirkevnom úrade, ktorých príklad mal byť vzorom nastávajúceho pontifikátu.

20. apríla tohto roku dostala Katolícka cirkev a svet nového pápeža, ktorý na predpísanú rituálnu otázku kardinála dekana *Quo nomine vis vocari?* spontánne odpovedal: Benedikt. Prečo si Joseph Ratzinger, profesor teológie a majster disciplinovanej myšlienky, ktorému neunikne nič nepremyslené, zvolil práve toto síce ľubozvučne znejúce, ale pre mnohých dnešných katolíkov, ktorí dlhodobým pôsobením sekularizačných vplyvov v škole, písanom slove a všeobecnej kultúre stratili cit a zmysel pre cirkevnohistorickú kontinuitu, azda trochu starobylo či nezrozumiteľne pôsobiace meno?

Benedikt XVI. v nasledujúcich dňoch pri návšteve Kongregácie pre náuku viery, pri prvej generálnej audiencii i pri ďalších príležitostiach naznačil pohľad, ktoré ho viedli ku tejto voľbe a ktoré harmonicky zapadajú do kontextu jeho doterajšieho diela a zároveň prednazujú programovú líniu, po ktorej sa chce uberať ako hlava Katolíckej cirkvi. Svojim menom sa nový pápež prihlásil predovšetkým ku dvom pozoruhodným osobnostiam dejín Katolíckej cirkvi: ku pápežovi Benediktovi XV. a ku otcovi západného mníšstva svätému Benediktovi, spolupatrónovi Európy.

Benedikt XV., Janovčan Giacomo Della Chiesa, nastúpil na pápežský stolec v septembri 1914, vo chvíli, kedy európske národy i Katolícka cirkev v Európe prežívali hlbokú krízu. Jedným z jej vonkajších znakov bola krutá prvá svetová vojna, v istom zmysle prvá totálna vojna v dejinách ľudstva, ktorej protagonosti bez ohľadu na miliónové obete na životoch a nezmerateľné morálne škody siahali po všetkých vtedy dostupných technických, politických a propagandistických prostriedkoch, aby zabezpečili víťazstvo svojej strane. Výsledkom vojny bolo úplne nové mocenskopolitické usporiadanie Európy, ktoré síce prinieslo mnohým národom národné a politické slobody, ale aj nové predovšetkým duchovné hrozby. Vo väčšine krajín sa ujali moci liberálne a laicistické sily, ktorých cieľom bola sekularizácia spoločnosti, to jest úplné vyladenie kresťanstva a kresťanskej morálky z verejného priestoru. Vojnové utrpenie a povojnové zúfalstvo miliónov zbadačených a zneistených ľudí sa stávalo živnou pôdou pre rôzne revolučné ideológie, ktoré sľubovali spásu na tomto svete vykúpenú krvou revolúcie. Všetky tieto postoje a ideológie, nech sa medzi sebou akokoľvek rozličili, sa napospol zhodovali v skrytom či otvorenom nepriateľstve voči Katolíckej cirkvi, ktorú obviňovali zo spiatocňactva, „konzervativizmu“ a

z nepriateľstva voči demokratickým požiadavkám národov. Viedenský nunciatus krátko po vojne situáciu výstižne charakterizoval slovami: „Povedal by som, že tí, ktorí o sebe tvrdia, že sú najväčšími zástancami slobody a civilizácie, nemajú inú starosť, ako tú, aby obmedzili ako len môžu slobodu Cirkvi. Sú presvedčení, že ľud bude o to modernejší a pokročilejší, o čo väčší sa im ho podarí odtrhnúť od Cirkvi a katolíckej morálky.“

Veľkú ujmu utrpela vojna a jej následkami aj jednota a sila katolíckeho kňazstva. O to väčší, že v jeho lone sa už desaťročia pred vojnu viedli bolestné teologické spory, osobitne „spor o modernizmus“ a presadzovali rôzne reformistické či schizmatické pokusy, po ktorých zase nasledovali niekedy príliš tvrdé alebo primálo diferencované obranné reakcie. Vojna a ňou spôsobená politická a intelektuálna

EMÍLIA HRABOVCOVÁ

Prečo Benedikt?

Niekoľko poznámok na margo benediktovského pontifikátu

radikalizácia a oslabenie jednoty univerzálnej cirkvi túto krízu v mnohom ešte prehĺbila. Politický a duchovný kvas v spoločnosti, vplyv pozitivistických a racionalistických myšlienok a príťažlivosť predstavy „národnej cirkvi“ a sociálnorevolučných zmien zasiahli do samotného vnútra Cirkvi, oslabenej predchádzajúcimi spormi, jurisdikcionalistickými štátnymi zásahmi do cirkevného života a nedostatkami v teologickom vzdelaní a duchovnej formácii kleru a spôsobili v jej radoch nemalú duchovnú dezorientáciu. Pre vtedajšieho pozorovateľa, ktorý bol zneistený rozkladom stáročného európskeho poriadku a ktorého perspektíva nebola náboženská, ale politická sa Katolícka cirkev zdala byť iba miniatúrou onoho starého sveta, ktorý mal byť v mene proklamovanej „revolúcie“ pochovaný alebo aspoň radikálne zreformovaný. Nie všetky vtedy predostierané reformné myšlienky boli samé osebe neoprávnené (i vtedy platila výsostne katolícka zásada *Ecclesia semper reformanda est*) a niektoré iba anticipovali neskorší vývoj, poväčšine však hlboko otriasali základmi katolíckej doktríny a disciplíny. Predovšetkým tie, ktoré prenášali moderné politické modely do vnútorného života cirkvi, volali po akejsi „demokratickej cirkvi zdola“ a manifestovali sa v požiadavkách ako voľba biskupov a farárov všetkými veriacimi, odstránenie celibátu a modlitby breviára, necitlivé zásahy do liturgie alebo ďalekosiahla emancipácia partikulárnych cirkví od pápeža. Konečným dôsledkom týchto premien musela byť strata identity sviatostného kňazstva i celej Katolíckej cirkvi.

Benedikt XV., veľký duch v nenápadnej postave, ktorému pripadla úloha priviesť lodičku Cirkvi nielen rozhraním dvoch storočí, za aké sa zvyčajne prvá svetová vojna považuje, ale i prelomom dvoch svetov, bol všetko iné než skostnatený tradicionista. Jeho pontifikát sa naopak vyznačoval veľkou

otvorenosťou pri súčasnom hlbokom ukotvení v pevnom základe viery, disciplíny a tradície a temer vášnivou oddanosťou myšlienke mieru a pokoja. Pokojne v povrchnom zmysle absencie vojnového konfliktu, ale pokoja hlboko nábožensky ponímaného (hoci aj svetsky účinného) v zmysle augustínskej *tranquillitas ordinis*, to jest pokoja vyplývajúceho z vnútorného poriadku vecí. Základným predpokladom takéhoto pokoja bol návrat ľudstva k Bohu. Benedikt jasne signalizoval, že vojnový konflikt nepovažoval na žiadnej strane za spravodlivú vojnu, pretože jeho príčiny na oboch stranách korenili v politickom egoizme a odpadnutí ľudstva od Boha a varoval európske národy, že ak tento „nezmyselný masaker“ neukončia, stane sa počiatkom konca Európy.

Benediktova otvorenosť sa obracala navonok i dovnútra Cirkvi.

Navonok oslovovala nielen katolíkov, ale všetky národy a ich vodcov a predkladala im pápežovu hlboko katolícku víziu nového sveta ukotveného v kresťanských hodnotách a na fundamente „spravodlivej rovnováhy“, postaveného na úcte voči dôstojnosti človeka, uskutočnení jeho spravodlivých národných, sociálnych a politických požiadaviek ako jednotlivca i ako príslušníka národa a na bratstve uzmiernených národov (*fratellanza dei popoli*), uchovávajúcich si svoju identitu a zároveň sa otvárajúcich medzinárodnému spoločenstvu, ktoré by zabezpečilo prístup ku bohatstvám zeme pre všetkých a riešilo budúce spory medzinárodnou mierovou arbitrážou. Túto víziu, ktorú by sme dnes nazvali Európou kresťanských národov, ponúkol Benedikt XV. bojujúcim národom v konkrétnej podobe po prvýkrát vo svojej mierovej vete z 1. augusta 1917, po vojne spontánnym uznaním legitímnych územných a politických zmien a veľkou mierovou encyklikou *Pacem Dei munus*. Jeho programovú víziu však odmietli tak Ústredné mocnosti, ako za všetkých členov Ententy americký prezident Wilson, inšpirovaný kalvínskym mesianizmom a presvedčený stúpenec osobitného historického poslania Ameriky (*manifest destiny*), ktorý v pápežovej predstave videl nebezpečný katolícky konkurenčný model ohrozujúci jeho program „jedného otvoreného sveta“ postaveného na myšlienkovom základe laického humanizmu. Mierová konferencia v Paríži nakoniec síce priniesla národom mnohé slobody, zároveň ich však subtilne zrelativizovala vylúčením Boha zo svojho modelu nového usporiadania Európy a chýbajúcim zmyslom pre skutočné zmierenie národov. Nebolo náhodou, že v parížskych predmestiach boli podpísané prvý mierové zmluvy uzatvorené nie v mene Božom, ale výlučne v mene človeka.

Otvorenosť a ochotu ku dialógu a zmiereniu ukázal Benedikt XV. i smerom dovnútra Cirkvi. Na jednej

strane síce v plnom rozsahu potvrdil podstatné obsahy výpovedí svojho predchodcu Pia X. v otázke modernizmu, zabrzdil však niektoré príliš zanietené obrany a z nich vyplývajúce neoprávnené podozrievania, explicitne potvrdil slobodu teologického bádania *salva fide ac disciplina*, zároveň ho ale bezpodmienečne zaviazal, aby rešpektovalo rozhodnutia cirkevného magistéria a vyhlo sa konfliktnému vytváraniu rôznych táborov a diferenciacii „medzi katolíckimi a katolíckimi“. Novo kodifikovaným Kódexom kánonického práva Benedikt XV. zdisciplinoval vnútrocirkevný život, kritizoval prienik politických sporov do vnútrocirkevných radov a postupne odstraňoval anachronistické zásahy štátu a politiky do menovania cirkevných hodnostárov, ktoré v predchádzajúcich obdobiach spravidla spôsobovali, že na biskupské stolce sa dostávali muži príliš

zviazaný s politickým systémom a nie vždy zodpovedajúci národom cirkevnej idoneity. Napriek tomuto vedomiu však zdôrazňoval úctu k hierarchickej cirkvi a k biskupskému úradu (napríklad v latinskom liste primasovi Černochovi z 12. marca 1919) a reformou teologického štúdia a kňazskej formácie, založením osobitnej Kongregácie pre semináre a naliehavým zdôrazňovaním potreby modelu kňazstva, ktoré by bolo vzdelané i hlboko zbožné zároveň sa ho usiloval pripraviť na výzvy novej doby a obmŕiť proti jej nástrahám.

S veľkou otvorenosťou napokon Benedikt XV. vystrel ruky poza hranice Katolíckej cirkvi v ústrety východným cirkvám, osobitne pravoslávny kresťanom a hlavne Slovanom, v ktorých hlboké viere videl veľkú oporu kresťanstva v budúcnosti. Nebolo náhodou, že práve tento pápež, kráčajúc v šľapajach svojho veľkého predchodcu Leva XIII., založil Kongregáciu pre východné cirkvi, podnietil nové nadšenie pre unionizmus a v záujme blaha duší a dobra ľudí sa nezdráhal začať rozhovor dokonca s emisármi bolševického Ruska a intervenovať ich prostredníctvom nielen za ruských katolíkov, ale aj za pravoslávnych.

Problémy, ktoré otriasali katolíckou Európou počas pontifikátu Benedikta XV., sa napriek odlišnému historickému kontextu v mnohom podobali problémom, s ktorými prichodí tomuto kontinentu zápasit' dnes. Tak ako pred deviatimi desaťročiami, i dnes stojí Európa na kultúrno-civilizačnom rozhraní a zbiera črepy, ktoré spôsobila nedávno skončená vojna. Vojna, ktorá sa síce vonkajšími znakmi úplne odlišovala od onej prvej svetovej a v ktorej sa – aspoň v Európe samej – bojovalo iba „studnými zbraňami“, ale ktorá spôsobila ešte dramatickejší mravný rozvrat než jej predchodkyňa. Dlhodobým násilným či subtilným pôsobením teoretického a praktického materializmu (ktorý svorne zdieľajú marxizmus i liberalizmus) a deštruktívne-

ho relativizmu sa európske národy ocitli v dávno nepoznanej duchovnej kríze, ktorá neušetrila žiadnu dimenziu ľudskej existencie. Ešte dramatickejšie než za Benedikta XV. táto kríza zasiahla i vnútro cirkvi samotnej, zaštepila chaos do sŕdc veriacich, ktorí bez patričného náboženského vzdelania a vedenia a vystavení rafinovaným, a preto ťažko rozpozateľným protikatolíckym vplyvom, strácajú schopnosť rozoznávať dobro od zla, a ohrozuje pevnosť kňazstva a vierouky. Teológia osobitne v západnej Európe sa stáva poľom špekulatívneho experimentovania, v ktorom je všetko dovolené a všetko revidovateľné a ktoré si nárokuje kompetenciu neustále verifikovať cirkevné magistérium. Teologický relativizmus vyvoláva zase niekedy neadekvátne obranné reakcie a uzatváranie sa do izolovanej sterility alebo rôzne podoby úteku ku predkoncilovým formám. Nie je náhodou, že Kňazské spoločenstvo Pia X. založené Marcelom Lefebvrom oslovilo mnohých hľadajúcich práve vo Švajčiarsku či Rakúsku, teda v krajinách, v ktorých teológia prežíva hlbokú relativistickú krízu, jej nositelia sú čoraz odtrhutejší od života podľa viery a liturgia sa stáva voluntaristickou hračkou v rukách kňazov a laikov. Centralita Eucharistie a sviatostné kňazstvo ustupujú z vedomia veriacich a kňaz, ako to domnelo žiada nová doba, už nemá byť *alter Christus*, ale predovšetkým organizačno-administratívny manažér a komunikačný expert schopný upútať „dobre stvárnenou liturgiou“ a zameraný na politicky korektnú a mediálne účinnú modernú sociálnu činnosť. O Katolíckej cirkvi sa očakáva, že sa stane „morálnou inštitúciou“, ktorá bude svetu ponúkať neškodnú a nezáväznú „morálku“ bez Tajomstva viery.

Joseph Ratzinger, vyše dve desaťročia najvyšší strážca pravej viery, bolestne dôverne pozná tieto nástrahy. Nebolo náhodou, že práve v kázni pri svätej omši slúženej pred vstupom kardinálov-elektorov do konkláve, v ktorej Cirkev prosila za dobrú voľbu nového najvyššieho pastiera, charakterizoval situáciu slovami: „Koľko rôznych vetrov v učení sme v týchto posledných desaťročiach spoznali, koľko ideologických prúdov, koľko myšlienkových mód... Malá myšlienková lodička mnohých kresťanov bola týmito vlnami nezriedka zmietaná – hádzaná z jedného extrému do druhého: od marxizmu ku liberalizmu a až ku liberinizmu, od kolektivismu ku radikálnemu individualizmu, od ateizmu ku vágnemu náboženskému mysticismu, od agnosticizmu ku synkretizmu atď. Každý deň sa rodia nové sekty a uskutočňuje sa to, čo hovorí svätý Pavol o podvádzaní ľudí, o prefikanosti, ktorá strháva k bludu (por. Ef. 4, 14). Mať jasnú vieru podľa cirkevného kréda je označované za fundamentalizmus. Zatiaľ relativizmus, to jest zmietanie sa „sem a tam podľa hocijakého vetra klamlivého učenia“, sa zdá byť jediným postojom, ktorý je na výške dnešných čias. Formuje sa diktatúra relativizmu, ktorý neuznáva nič za definitívne a za konečnú mieru pokladá iba vlastnú ja a jeho chuťky.“

Východiskom z tohto labyrintu môže byť iba návrat ku pevným koreňom a k ich ohnisku, k Evanjeliu.

Svätý Otec Benedikt XVI.

Benedikt XVI. podobne ako jeho predchodca rovnakého mena pod návratom nerozumie tradicionalistické uzatvorenie sa do neplodného nostalgického geta, ktoré si samo sebe vystačí a ktoré Ratzinger neváha otvorene nazvať sterilným a sektárskym, ale návrat ku jasnej a neotrasiteľnej Pravde pri všetkej otvorenosti voči svetu s jeho dnešnými podobami a potrebami, v ktorom má byť práve menšina zrelých, vzdelaných a kresťansky žijúcich veriacich soľou nového evanjelizačného úsilia. Podobne ako Benedikt XV. aj Joseph Ratzinger zdôrazňuje potrebu jasnej viery a jasnej línie v teológii pri súčasnom otvorení sa rôznym oblastiam ľudského myslenia. Teda opäť správna miera a „spravodlivá rovnováha“, ktorá je možná iba vtedy, keď sa bude teologická veda snúbiť so životom vo viere a teologický výskum s modlitbou. Racionálnu vedeckú kritiku v teológii (ani v žiadnom inom vednom odbore) nemožno zamieňať s „kritickým duchom, ktorý vyrastá skôr z citovej motivácie alebo z predsudku“ a predmet slobodného teologického výskumu je daný Zjavením odovzdaným a interpretovaným autoritou cirkevného magistéria (inštrukcia

Donum Veritatis z 24. mája 1990). Podobne ako Benedikt XV. i pápež Ratzinger si kladie za cieľ obnovu kňazstva zlepšením vzdelanostnej prípravy i duchovnej formácie, zdôrazňuje potrebu úcty k hierarchickej cirkvi a pápežskému úradu, pri súčasnom rešpekte voči správne chápanému princípu kolegiality.

Napokon podobne ako Della Chiesa varoval bojujúce európske národy pred zánikom a pri hľadaní nového európskeho usporiadania po prvej svetovej vojne ich upozorňoval, že nový európsky poriadok sa môže stať „prísľubom a garanciou dobre myšlenej a čestnej slobody alebo nástrojom najhoršej tyranie podľa toho, či bude postavený na kresťanských princípoch, alebo na nevereckom a ateistickom laicizme“, aj Ratzinger apeluje na dnešnú blúdiacu Európu, že prežiť môže iba vtedy, ak bude „opäť celkom vedome hľadať svoju dušu“, v programe európskej jednoty objaví popri ekonomickej aj duchovnú a kultúrnu dimenziu, ústavný dokument európskeho spoločenstva zakotví v kresťanskej tradícii a na výzvu hroziacich konfliktov vo svete odpovie hľadaním skutočného pokoja, ktorého základným pred-

pokladom je úcta k človeku vo všetkých dimenziách jeho existencie a ukotvenie obrazu človeka v kresťanstve, to jest vo vzťahu, ktorý spája každého človeka so Stvoriteľom a je základom neodnímateľnej dôstojnosti ľudskej bytosti od počatia po prirodzenú smrť.

Hoci ekumenizmus je moderné slovo a doba Benedikta XV. ho nepoznala, ale vzťah ku pravoslávii vnímala predovšetkým cez dnes opustenú myšlienku unionizmu, citlivosť voči bolestnej skutočnosti oddelenia, otvorenosť voči iným kresťanským cirkvám a úcta ku pokladu viery, ktorý skrýva osobitne pravoslávna cirkev, spája oba benediktovské pontifikáty. Ako syn národa, ktorého novoveké dejiny sú charakterizované bolestnou konfesionálnou rozpustenosťou dostal Joseph Ratzinger senzibilitu voči dialógu s kresťanmi iných vierovyznaní takrečeno do vienka. Ako prefekt Kongregácie pre náuku viery po dlhé roky sledoval a spravádzal ekumenické úsilie, také charakteristické pre pontifikát jeho veľkého bezprostredného predchodcu Jána Pavla II. a hneď v prvom programovom prejave 20. apríla vyjadril odhodlanie pracovať na ob-

nove plnej jednoty kresťanov. Tak ako v iných oblastiach i v ekumenizme však Ratzinger odmieta zdanlivo zblížujúce verbálne kompromisy, ale žiada vernosť plnej pravde o Kristovi, prehlbovanie historického poznania a osobné obrátenie ako predpoklady účinného teologického dialógu. S osobitnou intenzitou sa pápež Ratzinger, opäť podobne ako svojho času pápež Della Chiesa, obracia ku ortodoxnému svetu, s ktorým aj prostredníctvom ekumenických iniciatív rakúskych diecéz alebo kontaktov s niektorými v západnej Európe žijúcimi pravoslávnyimi metropolitmi a pravoslávnyimi liturgikmi (napríklad so Sergiom Heitzom, autorom uznávaného diela *Mysterium der Anbetung* – Mystérium adorácie) udržuje od sedemdesiatych rokov čulé osobné styky. Ako erudovaný teológ si Ratzinger uvedomuje vieroučnú blízkosť pravoslávnych kresťanov ku katolíckej cirkvi, neobyčajnú úctu však prechováva predovšetkým voči východnej liturgii. Počas stretnutia s predstaviteľmi kresťanských cirkví a iných vierovyznaní 25. apríla sa novozvolený pápež osobitne dlho zhováral s delegátom moskovského

patriarchu Alexeja, v príhovore ku veriacim pred pozdravom Raduj sa nebies Kráľovná o päť dní neskôr tradičným *Christos anesti!* neobyčajne srdečne pozdravil východné cirkvi, ktoré v onú nedeľu slávil Veľkú noc a opäť zdôraznil Kristovo volanie, aby sa vydali na cestu ku plnému spoločenstvu. Signifikantná bola i účasť Benedikta XVI. na talianskom národnom eucharistickom kongrese v Bari, teda práve v meste, v ktorom sú uchovávané relikvie svätého Mikuláša, neobyčajne uctievaného v pravoslávnej cirkvi a do ktorého pred komunistickou revolúciou tradične smerovali púte ruských pravoslávnych. Benedikt XVI. tu otvorene definoval prácu na obnovení plnej a viditeľnej jednoty Kristových nasledovníkov ako svoju základnú úlohu, zároveň však zdôraznil, že „nestačia prejavy priznivých citov“, ale sú potrebné „konkrétne skutky“. Toto vyjadrenie, ktoré Benedikt XVI. opakoval i pri iných príležitostiach, je vyjadrením kontinuity s predchádzajúcim pontifikátom, ale aj ďalšieho nasmerovania. Ján Pavol II. vytvoril obrovské dielo tým, že otvoril brány a srdcia ľudí pre vzájomné porozumenie, a tak psychologicky pripravil pôdu pre dialóg. Benedikt XVI., celou svojou nemeckou a profesorskou letorou človek tichého konkrétneho činu, chce ísť ďalej a dospieť ku konkrétnym výsledkom. Subtílnym signálom je i nový pápežský erb, v ktorom na rozdiel od erbov jeho predchodcov nie je pápežská tiara, ale arcibiskupská mitra a pálium. (Chcel tým pápež naznačiť aj pravoslávnyim zrozumiteľnú dimenziu Ríma ako *Prima sedes*?) Ruský patriarcha Alexej, ktorý bol dosiaľ voči Rímu viac než rezervovaný a ktorého od poľského pápeža azda delil i tichý historický tieň, podávanej ruke dobre porozumel a poponáhľal sa verejne vyjadriť nádej, že obe cirkvi stoja na prahu novej éry vo vzájomných vzťahoch.

Obe cirkvi vidia svoju úlohu aj v spoločnej obrane Európy pred náporom laicizmu (sekularizmu) a v spolupráci na novej evanjelizácii kontinentu podľa vzoru svätého Benedikta, ktorého uctievať obe cirkvi. Aj svätý Benedikt, ktorého Pavol VI. nie náhodou vyhlási za patróna Európy, bol osobnosťou na rozhraní čias, ktorej pripadla úloha viesť kresťanstvo a európsku kultúru spod trosiek neskorostredovekej civilizácie, rozkladajúcej sa pod náporom barbarov i vnútorného rozkladu, do rozkvetu stredovekej duchovnej, kultúrnej a ekonomickej prosperity. V jeho *ora et labora* sa organicky snúbila modlitba s prácou, zbožnosť so vzdelanosťou, jeho nasledovníci sa stali semenom, z ktorého vzkĺčilo veľké dielo evanjelizácie novej Európy. Benedikt XVI., pochádzajúci z Bavorska, kraja historicky spätého s pôsobením benediktínov, mal oddávna hlboký vzťah ku benediktínskej spiritualite a chdieval na duchovné cvičenia ku benediktínoch do Scheyernu. Začiatkom apríla tohto roku, pri príležitosti udelenia ceny svätého Benedikta za napomáhanie života a rodiny, v benediktínskom opátstve v mestečku Subiaco neďaleko Ríma zhromaždil okolo seba početný zástup spolupracovníkov, priateľov

Saleziánsky kňaz Martin Mazák, ktorý oslávi 12. decembra 2005 svoje 92. narodeniny, je medzi krajanmi považovaný za jednu z popredných slovenských osobností pod helvétšom krížom, o čom svedčí aj množstvo ďakovných listov a vyznamenanií.

Vlast' opustil už v útlej mladosti. Pracoval ako misionár všade tam, kam ho jeho predstavení poslali – Francúzsko, Afrika, aby sa napokon stal profesorom a vychovávateľom v saleziánskom ústave v Morges vo Švajčiarsku. Tu ho v roku 1968 zastihla emigračná vlna Slovákov. Rozum i srdce mu kázalo postarať sa o nich. Stal sa teda hosťiteľom prípravného výboru Spolku priateľov Slovenska, dnešného Zdrúženija Slovákov vo Švajčiarsku (1. 6. 1969 v Morges). Následne na to ho biskup ustanovil za misionára pre Čechov, až neskôr aj pre Slovákov, vo svojej diecéze (frankofónna oblasť Švajčiarska – Suisse romande). Dnes, aj keď už na dôchodku, stále slúži neďaleko omše pre Slovákov v Ženeve a v Lausanne. Býva v malebných dedinách Sorral neďaleko Ženevy, kde sme sa vybrali porozprávať sa s ním nielen o jeho živote a práci, ale aj o jeho každodenných radoch a starostiach.

Práve medzi popredných známych Slovákov žijúcich vo Švajčiarsku. Kedy a za akých okolností ste sa rozhodli opustiť rodnú vlasť?

MARTIN MAZÁK: Z mojej rodnej obce Rajeckej Lesnej som odišiel ako 15-ročný chlapec a moja prvá cesta viedla k saleziánom do Turína v Taliansku, potom do Alžírsku a do Tunisu. Vo Švajčiarsku som len od '52. Ale porozprávam vám to pekne po poriadku. Salezián Don Hlúbik ma chcel poslať do Talianska už v roku 1927, ale otec ma nepustil, lebo starší brat bol na vojencine, a tak som čakal dva roky na ďalší Slovenský mediá vo Švajčiarsku 105 a zároveň posledný transport 18 slovenských ťuhajov. O tejto epoche slovenských dejín, keď sa mnoho slovenských chlapcov pod menom Čechov dostávalo študovať na Západ, sa veľa nevie. Spomeniem aspoň toľko, že tí, čo išli do Montpellier to mali ľahšie než my, čo sme išli do Alžírsku.

Rozprávanie zastavil pohľad do diaľky, smutný a vážny, ale plný nehy a lásky. Ešte raz si vzdychol, ale už po chvíli pokračuje v rozprávaní...

MARTIN MAZÁK: V Turíne sme sa v ústave pre formáciu saleziánskych kňazov učili po taliansky a latincky, zároveň sme mali na starosti čistotu ústavu. Neskôr sa Francúzsko začalo zaujímať o slovenských študentov v Taliansku, ktorí boli ochotní ísť na misiu do Afriky. Zakladali novú saleziánsku misiu v provinciách Maroko, Alžírsko a Tunis. Tak sme pokračovali v štúdiách v rámci tejto misie. Tu sme aj pracovali a oni nám za to sľúbili postup v štúdiu – francúzska maturitu. Takto som sa dostal do Afriky a začal som sa pripravovať na kňazské povolanie. Niektorí sa po čase vrátili späť. Kňazmi sa stala asi iba polovica z nás. V Afrike som bol do roku 1934 pri meste Orán, potom som šiel do Tunisu, kde som si urobil v 1936 maturitu (baccalaurat) z literatúry.

K maturite mohli pristúpiť všetci. Odhodli sme sa len piati, iba dvaja sme prešli písomnou časťou a ja jediný aj ústnou. Po absolvovaní maturitúry sme sa mali rozhodnúť, či pôjdeme do noviciátu do Talianska, Francúzska alebo do Slovenska. Po siedmich rokoch bez domova sme sa dlo nerozhodovali a všetci sme odišli na Slovensko. Žiaľ, bola to najhoršia voľba – v noviciáte v Beňadiku nás prijali ako cudzincov, prezývali nás „Africánia“. Za naše úspory sme si zaplatili cesty do našich rodín, kde sme strávili niekoľko dní pred nástupom do noviciátu v Beňadiku. Bolo nás sedem a v noviciáte so 110 kňazmi a kvadijútormi (frátrami) už pre nás nemali miesto. Uložili nás na pajtu zo slamy a o dva týždne aj ostrihali dohola, podľa vzoru všetkých slovenských intelektuálov tej do-

„Národ, ktorý nemal právo hovoriť za seba, čakal od tých, ktorí boli na slobode, aby hovorili v jeho mene.“

Prvý slovenský misionár vo Švajčiarsku

Rozhovor s katolíckym kňazom Martinom Mazákom, osobnosťou slovenského exilu vo Švajčiarsku

by. Pamätám si, že keď sme prišli z domu, samozrejme, že sme mali nejakú pálenku na zahriatie a koláče. Raz v noci nás ale odhalili a na druhý deň sa nehovorilo o ničom inom, než o „Africánoch“. To bola naša slovenská príprava na noviciát, ktorá trvala rok.

že vo Švajčiarsku bolo práve omnoho viac, než kdekoľvek inde.

MARTIN MAZÁK: Takže v 1952 som prišiel do Švajčiarska. V Sione bolo veľa práce. Tu som sa začal zaujímať o situáciu na Slovensku podrobnejšie. Viac nového som sa o vlasti dočítal v 1952 v knihe Jozefa A. Mikuša *La Slovaquie dans l'Europe, Slovensko v Európe*. Zo Sionu som išiel do Morges, do protestantského kantónu. To bol predpoklad pre začatie práce s krajanmi.

Po príchode emigrantskej vlny v 1968 ste sa začali zaujímať aj o týchto Slovákov – utečencov?

MARTIN MAZÁK: Áno. Boli to moji krajanovia. Aj keď som začínal ako misionár českej misie.

To bolo v 1969, keď bolo nutné vymenovať misionára pre utečencov z Česko-Slovenska, teda pre Čechov a neskôr aj Slovákov. Prijal som to, lebo som vedel, že

slovenčina sa im zdala príliš zastaraná, romantická, nedomodná a málo dynamická. Po štvrtej omši mi bolo povedané, že už ma Česi majú po krky a najradšej by boli, keby sa mi stalo to, čo Matúšovi Černákovi (slovenský politik za Slovenského štátu. Po vojne sa utiahol do Mnichova, kde založil časopis *Slobodné Slovensko*. Na pošte v Mnichove našli bombaťový atentát, pri ktorom v r. 1955 zomrel. *Slobodné Slovensko* bolo na jeho počesť pomenované na Černákov odkaz. – pozn. aut.). Na základe týchto okolností mi švajčiarska polícia dokonca ponúkla osobnú stráž, ktorú som však odmietol. Postupne si na mňa ale zvykli a začali oceňovať moju misionársku činnosť.

Vráťme sa k udalostiam roku '68. Pomohli ste uskutočniť stretnutie prípravného výboru pre založenie Zdrúženija Slovákov vo Švajčiarsku. Ako to prebiehalo?

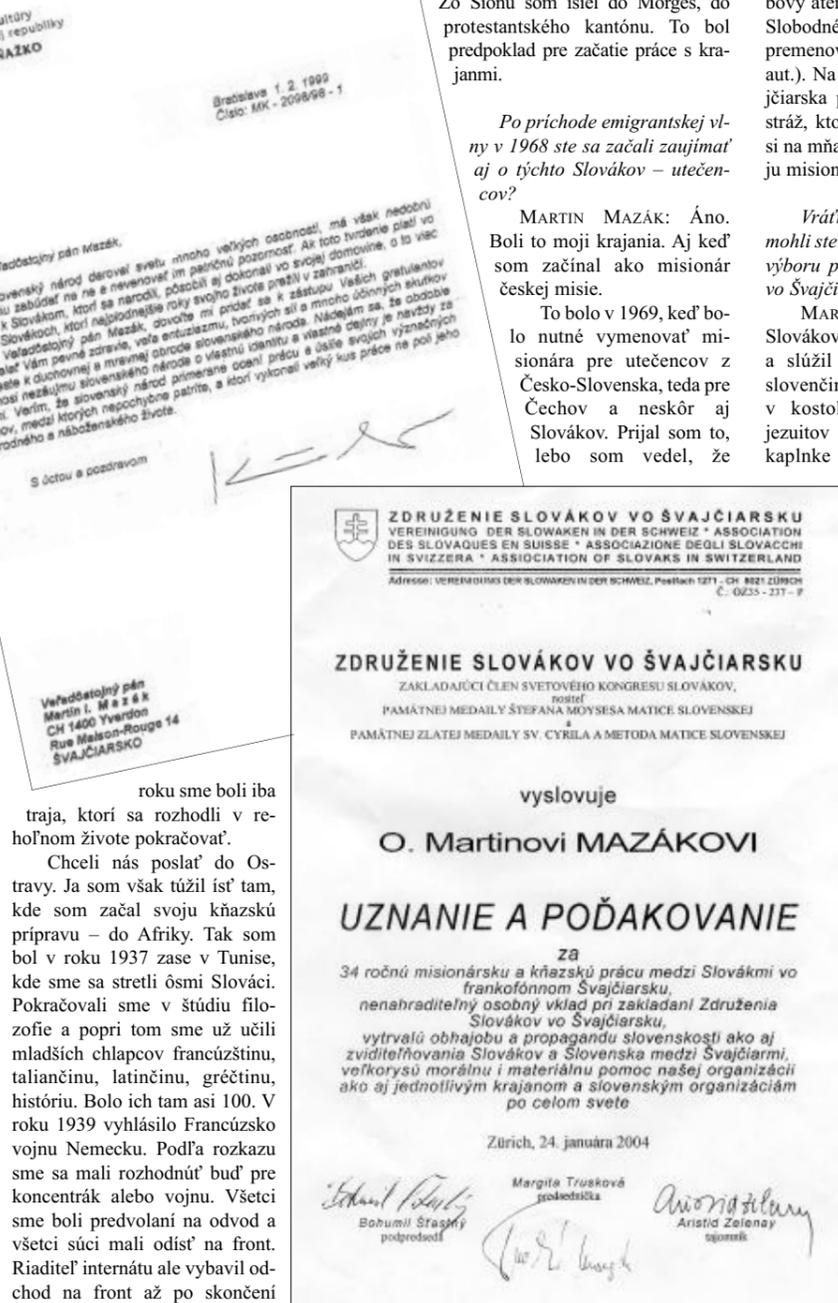
MARTIN MAZÁK: Po príchode Slovákov som sa hneď začal o nich starať a slúžil som im od začiatku omše v slovenčine. Prvá omša bola v Ženeve v kostole Božského srdca, potom u jezuitov a napokon sme začali slúžiť v kaplnke svätej Terezky, kde slúžime dodnes. V Lausanne sme začali v univerzitnom katolíckom centre. Potom sme prešli do *Châpelle du Servan*. Spočiatku sme omšu slúžili aj vo *Fribourgu* a v *Neuchâtele*. To boli začiatky našej misie pre románske Švajčiarsko. 1. júna 1969 sa stretli u mňa v Morges členovia prípravného výboru Zdrúženija priateľov Slovenska. Bol tam pán František Braxátor, pán Bruno Sojka, pán Aristid Zelenay a iní. Pán Zelenay prišiel neskôr, lebo mal defekt na aute. Pani Madeleine Guendetová, ktorá bola úzko prepojená s rodinou Masaryka, mi poslala list, aby som zastavil úsilie Slovákov o založenie tejto čisto slovenskej krajanskej organizácie. My sme ju však v tento deň založili a pomenovali sme ju Zdrúzenie priateľov Slovenska, pretože o nás zo začiatku nikto nevedel, a tak sme chceli vytvoriť najskôr okruh priateľov. Potom sa to premenovalo na Zdrúzenie Slovákov vo Švajčiarsku. Založili aj vlastný časopis, ale o tom viac pán Aristid Zelenay. On ho viedol.

Prvým predsedom ZPS bol Emil Krušpán. Mohli by ste nám ho bližšie predstaviť?

MARTIN MAZÁK: Bol to prvý známy Slovak, ktorý tu ostal po 2. svetovej vojne. Žil pri Bazileji. Mal za ženu Švajčiarku, protestantku. Mal tri dcéry, ktoré sa vydali za katolíkov. Podarilo sa mu založiť spolok Aurela Stodolu, ale švajčiarska polícia ich upozornila, že to nemajú robiť, lebo mal už švajčiarske občianstvo. Potom, keď sa o Krušpánovi dozvedeli Slováci z vlny '68, poprosili ho, či by sa nestal predsedom ich združenia. Veľkodušne to prijal. Bol schopný uviesť nás do švajčiarskej spoločnosti.

Aké bolo Vaše krédo počas práce v rámci Slovenskej katolíckej misie a spolkov?

MARTIN MAZÁK: Národ, ktorý nemal právo hovoriť za seba, čakal od tých, ktorí boli na slobode, aby hovorili v jeho mene. To bolo naše motto. V duchu tohto motta spočiatku obhajoval práva slovenských Slovákov vo svete aj Svetový kongres Slovákov.

roku sme boli iba traja, ktorí sa rozhodli v reholnom živote pokračovať.

Chceli nás poslať do Ostravy. Ja som však túžil ísť tam, kde som začal svoju kňazskú prípravu – do Afriky. Tak som bol v roku 1937 zase v Tunise, kde sme sa stretli ôsmi Slováci. Pokračovali sme v štúdiu filozofie a popri tom sme už učili mladších chlapcov francúzštinu, taliančinu, latinčinu, gréčtinu, históriu. Bolo ich tam asi 100. V roku 1939 vyhlásilo Francúzsko vojnu Nemecku. Podľa rozkazu sme sa mali rozhodnúť buď pre koncentrák alebo vojnu. Všetci sme boli predvolaní na odvod a všetci súci mali odísť na front. Riaditeľ internátu ale vybavil odchod na front až po skončení školského roka. Medzitým Hitler obsadil 24. 6. 1940 Paríž a Francúzi povedali, že už nás viac nepotrebujú. V rokoch 1941 – 45 som mal slovenský pas, ktorý ma ochránil od stráženia mostov v noci, pretože Slovensko bolo v tom období chápané ako neutrálny štát. V roku 1940 som pokračoval v štúdiu vo Francúzsku a v roku 1941 som úspešne absolvoval skúšky z filozofie v Lyone, a dokonca som dostal ponuku do dôstojníckej školy. To ma však nezaujímalo. Chcel som pokračovať v kňazskej práci. Nasledovali teda štyri roky štúdia teológie a 24. 2. 1945 som bol vysvätený v Lyone za kňaza. V tom istom roku som sa rozhodol odísť do Tunisu, kde ma zavolať vyučovať na gymnázium Ferdinand Palkovič. Pripravoval som na maturitu niekoľko francúzskych chlapcov, ktorí sa chceli stať saleziánmi a aj sa stali. Ostal som do roku 1952. Po návrate do Francúzska ma krátko po mojich prázdninách predstavený poslal do Švajčiarska, aby som si vrazil opečinul...

Výpoveď' nakrátko prerušil úsmev Martina Mazáka, z ktorého sa dalo vycítiť,

Vraj ZPS organizovalo aj reprezentačné plesy. Spomínate si na ne?

MARTIN MAZÁK: Bolo to veľmi dobré. Slovenky prišli oblečené ako kráľovné. Druhý rok tiež. Ale tretí rok už boli oblečené, ako všetky ostatné. Pošvajčiari sa, asimilovali. Švajčiari totiž aj keď veľa majú, neukazujú to. Neobliekajú sa veľmi slávnostne. Naopak, my aj keď sme po príchode do Švajčiarska nemali nič, vedeli sme sa pekne obliecť, prichystať bohaté občerstvenie. Organizoval to Slovensko-švajčiarsky kultúrny klub, vtedy bol na čele pán Ladislav Beňačka.

S organizáciou pomáhal aj pán Július Hauser, pani Eva Plešková. Objednali celý hotel Bellevue. Hrala tam hudba. Tancovalo sa. Prišli aj Česi. Medzi vydateného podujatia patrila napríklad aj výstava Matej Bel, ktorú zorganizoval Dr. Jozef Rydlo v Lausanne. Osobne ju prišiel otvoriť vtedajší prezident Švajčiarskej konfederácie Georges André Chevalaz.

Spomenuli ste pána Rydla, ktorý založil občianske združenie Liber v Lausanne. Ako si naňho spomínate?

MARTIN MAZÁK: Pomohol som mu začať, keď prišiel do Švajčiarska. Mal veľmi dobrého priateľa Mons. Náhalku. Chcel ísť za ním do Ríma, ale na letisku ho nepustili. Pán Náhalka mi teda volal, nech sa oňho postarám. Našiel som mu prácu na stavbe. Ťažko pracoval. Bol u mňa v Morges tri mesiace. Potom dostal víza do Talianska a odišiel tam na štúdiá. Túžil ale po živote vo Švajčiarsku. Tak som mu vybavil, aby mohol po ukončení štúdií v Taliansku začať pracovať ako profesor taliančiny v známom Liceo Pareto v Lausanne. Potom tam teda začal a uchytil sa. Neskôr založil slovenské vydavateľstvo Liber, kde vydával najmä slovenskú literatúru. Je to už tak dávno. Veľa vecí som už pozabudal.

Kde všade ste ešte v rámci spolkev činnosti pomáhali?

MARTIN MAZÁK: V Ženeve vo výstavisku Palexplo sme niekoľko rokov po príchode emigrantov z vlny '68 začali každý rok usporadúvať výstavu kníh o Slovensku. Vždy som objednal aj platil miesto, stánok. Bolo to pomerne drahé – 4 000 frankov ročne. Rydlo zohnal knihy z celého sveta. Okrem toho som od začiatku každý rok pomáhal nájsť miesto pre naše zimné tábory. Konali sa v Molésone pri Fribourgu. Boli sme však raz aj v Haute-Nendaz a v Büschene nad Vispom. Bolo to sympatické. Potom sa z toho stala dlhoročná tradícia. Druhýkrát už prišli aj rodičia. Bol tam aj Zelenay s deťmi, Mikolovičovi, páter Krivý, Dominik Kafata, Jozef Strečanský. Každý deň sme mali večer omšu. Potom sa hralo na harmonike. Keď sa zvečeriло, tak sme sa nemuseli o nikoho báť, lebo o piatej prestala chodiť k našej chate lanovka, a tak tam všetci museli byť. Dievčatá aj chlapci tak trávil pekné zimné prázdniny. Bolo nás tam vyše sto. Celá chata bola objednaná iba pre nás. Každoročne som organizoval aj duchovné obnovy od roku 1991 vo Foyer de charité (v charitatívnom spolku) v meste Bex. Organizovali sme to s otcom Mons. Dominikom Hrušovským, dlhoročným rektorom Slovenského ústavu svätého Cyrila a Metoda v Ríme, neskôr biskupom, arcibiskupom a nunciom v Minsku v Bielorusku. Bol obľúbeným kazateľom duchovnej obnovy. Oslávil sme tam aj primície Jána Košiaru, Jána Bernadiča a Stanislava Hrušovského.

Aké sú dnešné aktivity Slovenskej katolíckej misie vo Švajčiarsku? Je aktívna aj po páde komunizmu, otvorení hraníc, vzniku Slovenska?

MARTIN MAZÁK: Samozrejme, že je stále aktívna. Slovenská katolícka misia je v Zürichu, v Berne, v Bazileji a v Ženeve. Pravdou ostáva, že moju českú, potom česko-slovenskú a napokon čisto slovenskú katolícku misiu švajčiarsky biskup 1. januára 1990 zrušil. Musel som podať demisiu, pretože už som mal dôchodkový vek. Ale misia funguje ďalej! Opäť sa potvrdilo, že som najlacnejší misionár – robím to už 13 rokov bezplatne. Našťastie som bol 21 rokov zamestnaný vo Federácii katolíckych farností v susednom kantóne (Vaud) a odtiaľ teda dostávam dôchodok aj starobné (AVS). Bohoslužby v rodnom jazyku budem slúžiť, dokiaľ sa mi bude dať, pretože sú veľmi potrebné. Viete, je všeobecne známe, že modlitba za človeka naučí v cudzom jazyku veľmi ťažko, niekedy vôbec. Netreba na to zabúdať. Misie tu zohrávajú veľkú úlohu a keby ich

Prvý kontakt na pátra Stanislava Kmotorku, kňaza, saleziána, skladateľa, profesora na Konzervatívni Luigihio Cherubinich vo Florencii som dostala pri návšteve tohto krásneho mesta od tu žijúceho slovenského maliara Stana Dusika. Hoci som o „maliarskom“ Stanovi krátko nato napísala viacero článkov do slovenských novin a časopisov, s „hudobným“ Stanom sa mi vtedy nepodarilo osobne stretnúť. Saleziánsky bráta, obsluhujúci telefónnu ústredňu florentského kláštora, totiž vytrvalo odmietal porozumieť mojej nemčine i taliančine. A tak som sa témy „slovenský skladateľ vo Florencii“ nadhlo vzdala.

To, čo je nám súdené, nás však neminie. Po rokoch – „minulo ich päť či šesť“ – som sa predsa len dostala k životným osudom na Slovensku málo známeho skladateľa, rodáka z Chynorián. Podnet na napísanie jeho životných osudov som dostala z Mnichova, kde existuje čulá exulantická spoločnosť Slovákov. Ku nej patrí aj prof. Jozef Halmo, známy skladateľ duchovnej (i svetskej) hudby. Jeho mariánska hymna Kráľovná nebies rozozvučala na levočskej púti v roku 2003 dvestotistočivý dav pútnikov, ba často znie aj zo Slovenského rozhlasu. Počas vianočných sviatkov 2004 zarezovala zasa v poslucháčoch rozhlasu Halmova koledami inšpirovaná Vianočná omša, ku ktorej text napísal prof. Anton Hlinka SDB.

ZÁČIATKY

V CHYNORANOCH

„Narodil som sa 28. apríla 1929 v Chynoranoch. V kresťanskom učení mi bol hlavným vychovávateľom pán kaplán Farkaš. Jemu a kanonikovi Wohlandovi som minštroval veľa rász pri sv. omši. Bol som prítomný na všetkých bohoslúžbách – či to boli skoré ranné roráty, večerné litánie alebo májové pobožnosti. Moje povolanie sa teda rodilo v kostole a v rodine. Tu ma sledovala najmä mamička. Ona ma zavčas ráno budila slovami: - Stanko, poď, už zvonilo!

Od detstva som sa chcel stať kňazom – ale nie takým, ako bol náš pán kaplán. Bol síce veľmi dobrý, ale prísny. Nepamätám sa, že by sa bol usmial. V poslednom piatom roku ľudovej školy prišli do dediny saleziánski chlapci a zahrali divadlo Malý Parížan. Veselosť saleziánov na mňa ohromne zapôsobil. A tak som doma povedal: - Mama, ja idem k saleziánom!

ŠAŠTÍNSKE ZLATÉ ROKY

Ako desaťročný som nechal doma rodičov i sestru Cilkú a odišiel do Šaštína. V aspirantáte pri Sedembolestnej som strávil ako gymnazista päť rokov. K rodičom som sa vracal len na prázdniny, aby som trochu pomohol pri poľných prácach. Nosil som žencom raňajky a obedy, poháňal kone s vozom až do „prieboňa“, kde sme naplnili sudy vodou a doviezli ich ku mláťačke. Kedy-tedy som išiel s apom (ako sme volali otca) nakosiť ďatelinu, on ju potom Perezal a ja som poháňal koňa pri „gepli“. Pásaval som tiež s bratrancami a kamarátmi husi na priehoni či strnískach.

V Šaštíne som sa dostal bližšie k hudbe. Predstavení si všimli môj hlas a využili ho v sôlách – či už v bazilike, alebo v operkách. Držal som dobre „tón“ pre viac ako sto chovancov. Hudbu nás učil dôstojný pán Vlachovič. Jemu som patrilo ako spevák a klarinetista, najmä pri hraní pochodov a valčíkov. Malí sme totiž veľmi peknú saleziánsku kapelu. Škoda len, že sme všetci skončili príliš zavčasu s hrou na klavír.

V Šaštíne ma každý rok navštevovala moja dobrá mama. Bol som jej vďačný za všetky tie ústne harmoniky, čo mi donášala z púti v Topoľčanoch a inde. Ako sa len chlapi tešili, keď som im zahral na harmonike dajakú pesničku! Zatiaľ čo v Šaštíne som bol klarinetistom, v Chynoranoch som využíval ockovu trúbku. Zatiaľ mama pripravovala obed, ja som si zo spevnika

STANISLAV K MOTORKA

Slovenské ozveny z Florencie

Prof. Stanislav Kmotorka SDB za organom

prehrával nejakú omšovú pieseň.

Kláviesnica mi však nedala pokoj. V Šaštíne som kedy-tedy šuchol z jedálne von a utekal do triedy, kde bolo harmonium, aby som si na ňom zahral. Len tak „podľa ucha“ – a za tmy. Boli to časy prosté a krásne.

Vojna však pokazila život i školský rok. Z ústavu nás poslali domov. Keď front prešiel, ocko ma zaviezol vozom opäť do Šaštína, aby som nepremrhal školský rok. Do jeho skončenia chýbalo niečo vyše mesiaca.

Koncom prázdnin znova zapriahol koňa a išli sme vozom až do Svätého Beňadika. Vtedy som musel prekonať poslednú, rozhodujúcu skúšku svojho ďalšieho smerovania. Apko sa ma spýtali:

- Stanko, nepáčili by sa ti kone?

Dobre vedel, ako som ich rád poháňal, ako sme s koníkmi chodievali po štrk, ako som obdivoval otcovu techniku narábania s týmito užitočnými zvieratami. Otec zaiste chcel, aby som predsa len zostal doma. No hoci som si poplakal, odpovedal som:

- Apko, ja zostávam s donom Boscom.

A tak ma otec odovzdal v Beňadiku do rúk pána magistra Babiaka. Keď odchádzal, bolo mi ho veľmi ľúto...

V NOVICIÁTE

Bolo nás tu veľa novícov – ale nikto nevedel hrať na harmonium či na klavír. Pán magister to vyriešil tak, že každému sa ušla dajaká polhodinka, aby sme dohonorovali, čo sme v Šaštíne zanedbali. Malí sme dobrého asistenta, pána organistu Ďurďika. Ten si dal záležať, aby s nami niečo dokázal. Keď sme neskôr odišli do cudziny, pamätám sa, že nás obdivovali, lebo sme všetci vedeli hrať...

Vo Svätom Beňadiku som zostal celý rok. Po kvinte na gymnázium som školské učenie na čas prerušil: učil som sa spoznávať sv. dona Bosca, zakladateľa Saleziánskej spoločnosti. Ako sa len dalo, osvojil som si jeho štýl veselosti a záľuby v práci s mládežou. V auguste 1946 som sľúbil donovi Boscovi, že mu zostanem navždy verný. Stal som sa saleziánom. Boli to sľuby na tri roky, ktoré sa potom opakovali na ďalšie tri roky. Po nich prišli už len večné sľuby – ale tie som zložil až v Taliánsku.

KLERIK

Po noviciáte som pokračoval v štúdiách ako saleziánsky klerik v Trnave. Odtiaľ sme sa presťahovali do Hodov pri Galante, kde som v roku 1949 dokončil štúdiá maturitou. Posledný rok si ma pozvali predstavení do Bratislavy, kde bolo veľké oratórium. Tu som sa dostal i k hre na organe. Viackrát som pomáhal donovi Olosovi pri prepisovaní nôt pre kapelu. Mal som na starosti aj

niekoľko chlapcov, ktorých som učil hrať na trúbku. Išlo len o náties a rytmus. Naučili sa fanfáru, za zvukov ktorej sme pochodovali o 15.00 h. okolo ihriska a otvárali aktivity oratória. Zbytok času som venoval príprave na maturitu. Novinkou bolo, že sme museli maturovať nie z nemčiny, ktorú sme dreli toľké roky, ale z ruštiny, s ktorou sa iba začínalo. V ruštine si bolo treba pripraviť životopisy a rozprávanie o päťdesiatich autoroch... Ja som sa stihol naučiť iba troch. Povedal som si: - Buď mi dajú jedného z nich, alebo budem rozprávať „na riadky“. Veď komisia i tak nerozumie... Stalo sa, že mi otázka nesadla - a ja som hovoril, hovoril, hocičo, len aby sa mi jazyk nezastavil. Keby som nedostal trojku z ruštiny, bol by som vyznamenaný.

BARBARSKÁ NOC

V roku 1950 sme ešte stihli osláviť s kapelou Veľkú noc, no v noci zo 14. na 15. apríla nás zobudila polícia. Spali sme po štyroch v jednej izbe. Museli sme otvoriť a zobrať si minimum do aktovky. Ostatné zostalo na izbe. Vraj nám to potom pošlú. No z týchto vecí už nikto nič nevidel. Ľúto mi bolo najmä hudobných nástrojov a partov nôt, ktoré som si svedomito odkladal.

Klerikov sústredili do spolubratní kňazmi do jedálne, kde prečítali ministerské nariadenie o zrušení rehoľných rádov, o evakuácii a zhabaní domu. Direktor protestoval. Keď ho chceli policajti násilne prerušiť, obstáli sme ho a už sa nikto neodvážil dotknúť, pokiaľ svoj protest nedokončil. Žiaľ, jeho slová nepomohli.

Ešte počas noci, aby nikto nič nebadal, nás odviezli autobusom do Šaštína. Po celý deň sem dochádzali saleziáni z celého Slovenska. Miesta sme mali dost, lebo chlapcov z tunajšej školy poslali domov. Zostali po nich voľné spálne a jedlo. Ústav obkľúčilo vojsko. Nemohli sme vychádzať, iba sa stretávať na priestranom dvore. Tu sme premýšľali, čo s nami bude.

KONCENTRÁK V PODOLÍNCI

V Šaštíne sme zostali asi dva týždne. V jednu noc nás zobudili a vyvedli pred baziliku Sedembolestnej, kde nás čakalo zo desať autobusov, ktorými sme potom cestovali smerom na Trenčín, Ružomberok, Vysoké Tatry – až do Podolínca.

To bol náš druhý koncentrák. Nielen saleziánsky. Sem doviezli aj jezuitov, verbistov a členov iných rehoľí zo Slovenska. V Podolínci už bolo málo miesta na život. Spávali sme skoro jeden na druhom, raňajky, obedy a večere trvali nekonečne dlho. Stáli sme v dlhom rade, kým sa nám ušla šálka čiernej kávy a kus chleba. Občas sme vyšli z izieb na terasu, odkiaľ bolo vidno ostnatý drôt a vojakov vo vyvýšených búdkach

a vežíčkách. Už sa nepamätám, koľko nás tu držali.

V jedno ráno, pri pravidelnej kontrole, prečítali zopár mien tých, ktorí mali vystúpiť dopredu. Bol som medzi nimi aj ja – s ďalšími asi dvadsaťročnými klerikmi. Ostatní sa vrátili na izby a pokračovali v koncentračníckom živote.

Z TÁBORA NA PREŠKOLENIE

Nás mladších odviezli do pracovného tábora v Púchove. Tu sme spávali v drevených barakoch a pod strážou pracovali s čakanom a lopatou. Do práce i z nej sa muselo pochodovať a spievať. Jedlo bolo lepšie, lebo aj práca bola tvrdšia. Pol dňa sa pracovalo, druhá polovica bola venovaná štúdiu marxizmu-leninizmu. Školili nás „odborníci“, ktorí pozorne sledovali, aký máme pracovný výkon a politické náhľady.

Po čase sme prešli do Kostolnej, kde sme sa zdržali dlhšie – na „preškolení“. Tu nebola nijaká manuálna práca. Dopoludnia boli prednášky – popoludní diskusie. Na otázku: Čo sa ti zdá, súdruh, na tom či onom? – nebolo, veru, ľahké odpovedať. Viackrát sme sa spravili sprostými, aby nám to vysvetľovali súdruhovia – a čas tak lepšie prešiel. Na vychádzkach v záhrade chodili školitelia pomedzi nás a počúvali, ako sa vyjadrujeme. Saleziánov tu bolo viac, a tak sme im občas i zaspievali. Azda preto nám odpustili skúšky z „preškolenia“, ba zažili sme i veľké prekvapenie. Jednej noci – opäť v noci! – nám dali peniaze na autobus a vlak, aby sme sa mohli vrátiť domov.

KONEČNE DOMA!

Keď som prišiel do Chynorian, bola nedeľa. Zastavil som sa hneď ráno na sv. omši a potom zaklopal na dvere rodičov. Našiel som iba mamu – ale akúsi inú, než som ju poznal. Na hlave už nemala čepiec, na ktorý som si v mladosti zvykol. Na môj údiv povedala: - Ty si sa musel zriecť reverendy, ja som sa zriekla čepca.

Veru, reverendu mi vzal dozorca a namiesto nej mi dal veľkodušne kabát.

Hneď na druhý deň som išiel do Topoľčian kvôli dokumentom a fotografistovi. Dozvedel som sa, že nemôžem pokračovať v štúdiu na univerzite, lebo v legitímácii mám napísané „rehoľník“. Tak som si začal hľadať nejaké zamestnanie. Skôr ako sa mi to podarilo, prišiel telegram z Bratislavy: - Titus je vážne chorý, ihneď príd!

Tomu som rozumel iba ja. Tak sme sa totiž dohodli ešte v Šaštíne. Bol to znak, že je otvorená nejaká cesta. Ockovi a mame som jednoducho povedal, že musím ísť, aby som si niečo vyľadil. Objali sme sa, pobožkali – a potom som na dlhé roky pre nich „nebol“.

Keď po mojom odchode prišla polícia a hľadala ma, ocko povedal: - Veď ste ho mali dosiaľ vy! Došiel domov a hneď aj zmizol.

Neklamal. Nič o mne nevedel.

ZA KOPČEKY...

V Bratislave som stretol vedúceho. Prisahal som, že nikomu nič nepoviem. Jednu noc sme prespali ako „chorí“ u sestričiek v nemocnici. Na druhý deň som zašiel k sesternici a vyprosil si od nej kus masného chleba „na cestu“. Tušila, že niečo špekulujem, ale ani ona ma viac nevidela.

Večer sme odišli vlakom ku hraniciam. Vystúpili sme na akejsi stanici, kde boli aj viacerí vojaci. Išli sme pomedzi dedinčankami a razom sme sa šuchli do lesika. V ňom sme za tmy sledovali signál, aby sme sa dostali k tým, čo nás čakali. Boli to dvaja pašeráci, ozbrojení pištoľou a ďalekohľadom. Dali nám zopár praktických rád: kedy sa hodiť na zem, kde sa stretnúť, keby nás rozprášili, ako ísť jeden za druhým. Poučili nás, že topánky si máme dať do aktovky, aby boli čisté, keď budeme medzi ľuďmi. Ticho sme kráčali cez po-

lia k Morave. Keby nás bol vtedy niekto nafotil, uvidel by, ako ide prvý s ďalekohľadom, ďalší siedmi s ružencom v rukách a posledný - s pištoľou. Viackrát sme padli na zem a čakali na nasledujúci povel. Stačil brechot psov, aby sme strnuli. Plašili sme zajacov – a zajace plašili nás.

Na hrádzí rieky sme si ľahli do brázd a čakali na pohraničnú stráž. Keď od nás odišla, náš vodca nám dal pokyn, aby sme sa prešmykli na druhú stranu. Tam sme zostali ležať v bahne. Reku, keď nás nestrelia teraz, tak už nikdy!

Došli sme do lesika pred vodou a vodca nám hovoril: Chlapci, slovenská stráž je za nami. Teraz sa vyzlečte donaha, všetko dajte do tašky a plávajte, aby sme sa stretli na rakúskej strane.

Podarilo sa. Bol koniec augusta, a tak voda nebola veľmi studená. V lesíku naši sprievodcovia zapálili oheň, aby sme si trochu osušili šaty. Trošku sme si zajedli a okolo piatich ráno čakali v pohraničnej rakúskej dedine na vlak do Viedne. Potichu sme sa prechádzali v rannom úsvite. Výpravcovi bolo čudné, že vidí toľko chlapov pohromade, nuž, začal sa nás pypytovať, kto sme a kam ideme. Keď mu nikto neodpovedal, dovtípil sa a s úsmevom poznamenal:

- Za kopečky, za kopečky?

Do vagonov sme nastúpili vždy dvaja a dvaja – pod záchrannú brzdu. Keby niekoho pri prehliadke chytili, mal pokyn zatiahnuť brzdu, aby ostatní zatiiaľ ušli. Našťastie, došiel za nami len sprievodca - štikať cestovné lístky.

Z RUSKEJ ZÓNY NA „ZÁPAD“

Vo Viedni sme museli nájsť spôsob, ako sa dostať z ruskej do americkej zóny. Pozorovali sme sovietskeho vojaka, ktorý strážil našu ulicu a keď sa zarožprával s ľuďmi, prešmykli sme sa jeden po druhom „k Američanom“. Tu sme opustili našich vodcov, ktorí cez vojnu pašovali potraviny – a po vojne ľudí. Samozrejme, za peniaze. Nám cestu „za kopečky“ zaplatili v korunách dobrodincovia na Slovensku.

Z americkej zóny nás prebrali saleziáni z Viedne. Ich farár nás potom previedol - raz peši, inokedy autom, potom vlakom - ďalšími ruskými zónami až do Innsbrucku, kde sme sa predstavili americkým úradom ako utečenci. Prisľúbili nám za šesť mesiacov pas Zeleného kríža. Nám sa to zdalo veľmi dlho, nuž rozhodli sme sa pokračovať v ceste do Taliánska.

SMER: DON BOSCOVA ITÁLIA

Za sprievodu rakúskych horárov sme smelo išli až do Brenera. Na hraniciach sme si pripili s Talianmi i Rakúšanmi... - a vrátili sa s rukami pozdĺž Alp, ako horolezci, ktorí idú po túre domov. Keď sme boli dostatočne ďaleko od rakúskych sprievodcov, povedali sme si: Nechajme chodník chodníkom - a poďme rovno doprava, do Taliánska!

Uháďli sme cestu takmer na centimeter presne. Po chvíli sme prišli ku kameňu, na ktorom bolo napísané: Taliánsko-rakúska hranica. Prekročili sme ju a potom dlho blúdili po horách. Raz sa stratil jeden, raz druhý. Keď sme chceli kráčať chodníkom, vždy išiel niekto oproti, a tak sme museli odbočovať, rozptyľovať sa. Navečer sme sa prezliekli do kňazských šiat s veľkým okružným kloúbom na hlave a pochodovali pätnásť kilometrov do Vipitena. Pri vstupe do mesta nám išli oproti so spevom taliánski vojaci-alpíni. V tej chvíli by sa nám krvi nedorezal! V púde seabázochovy sme sa pochytili okolo pliec a zatiahli veselo taliánsku pesničku. Taliánske vojsko sa scvrklo na jednu stranu cesty - a po druhej nás nechalo prejsť. Vojaci si mysleli, že idú z výletu klerici...

ŠŤASTNÉ ROKY ŠTÚDIA A VYSVÄTENIE

Don Fabera, salezián z Brodzian, dlhé roky veľký priateľ Slovákov v Ríme, sa dohodol s františkánmi z Vipitena, aby nás do noci čakali. Stalo sa. Fran-

tiškáni nám dali jedlo, poskytli sprchu a ráno i peniaze na vlak do Verony k saleziánom. Tu sme si oddýchli, prespali - a na druhý deň cestovali vlakom do Turína na Valdocco, k našim hlavným predstaveným. V bazi- like Panny Márie Pomocnice sme pri urne dona Bosca vŕcne poďakovali za všetku pomoc a ochranu pri našom útoku. Tu som nášmu patrónovi prisľúbil - ako Dominik Savio - stať sa „sväťým“. Čítil som sa mimoriadne vďačný, lebo práve mne sa spomedzi toľkých prenasledovaných dostalo takej milosti!

Celá cesta do Talianska trvala dvanásť dní. V Turíne sme mali svojho bibliotekára dona Taligu, ktorý sa o nás staral.

Ešte rok sme študovali filozofiu na Rebaudengu. Pri študijných, ale aj psychických ťažkostiach nám pomáhal prof. Milan Ďurica. Po nociach sa nám totiž často zdalo, že nás chytajú...

Po roku štúdia filozofie ma predstavení ešte poslali na rok praxe medzi mládež do sirotinca v Montalenghe blízko Ivrey. A v septembri 1952 som s večnými sľubmi vstúpil na teológiu v Bollengu pri Ivree. Bolo nás tam možno 150 teológov zo všetkých kútov sveta - a medzi nimi asi 10 Slovákov. Direktor don Giuseppe Marizoni raz povedal: Slováci sú lepší ako druhí, lebo si toho viac vytrpeli.

Tu som teda študoval štyri roky teológiu a bol hlavným organistom pri slávnostných bohoslužbách, večerách, speval gregoriánske antifóny, či - ako diakon - Exultet. Majstrom nám bol veľmi dobrý hudobný skladateľ don Ernest Bosio.

Kňazské vysvätenie som dostal 1. júla 1956. Dovtedy mi mama písala listy na meno Belko Rudolfský. Takto som sa jej totiž podpísal na prvý list asi rok po odchode do cudziny - aby vedela, že žijem. Ale keď Vatikánsky rozhlas oznámil, kto a kde bol vysvätený, mama písala na obálky celkom otvorene: „Veľadostojný pán Stanislav Kmotorka.“

Kam teraz ako kňaz? Túžil som študovať hudbu trochu vážnejšie. Ale kde - a s kým? Tu sa mi ponúkol provinciál, ktorému patrila aj Florencia: Vo Florencii na fare zomiera jeden dobrý hudobník - don Tassi. Mohol by si ho zastúpiť a medzitým študovať na tamjšom konzervatóriu.

Tak som to prijal.

MOJA HUDBA

Začiatky neboli ľahké. Začínal som profesionálne študovať hudbu na konzervatóriu ako 27-ročný, pritom riadny poslucháč končí s diplomom približne dvadsaťročný! Najprv som študoval solfeggio - spev bez textu, potom klavír, husle, organ, zbor, kapelu.... Niektoré skúšky som robil

privátne, aby to išlo rýchlejšie. Prvý diplom som získal zo zborovej kompozície s magistrom Pavlom Fragapanem - roku 1963, druhý diplom roku 1967 - z kompozície pre kapelu (orchester) s magistrom Senzeraro. Okrem študijných povinností som vyučoval hudbu na našej škole v saleziánskom ústave.

TŪŽBA KOMPONOVAŤ

Len čo som skončil konzervatórium, pozvali ma profesori, aby som vyučoval spolu s nimi. Nechal som teda našu školu a vstúpil na štátnu (pozn.: konzervatórium), kde som bol predtým žiakom. Vyučovanie sprevádzala stála

túžba komponovať.

Začal som so slovenskými vecami, k čomu ma pobádal môj bratranec Viktor Magdolen, ktorý svojím tenorom skrásťoval každú pobožnosť v kostole. Dával mi podnet, aby som niečo napísal pre jeho hlas. Môžem povedať, že z mojich kompozícií mnohé opakoval - či preto, že sa mu páčili, alebo preto, že mu kamaráti zomierali a on si držal za povinnosť, zaspievať im naposledy Stanove „Lux aeterna“. Komponovať v slovenčine bolo jediným prostriedkom k tomu, aby som v cudzine nezabudol svoju materinskú reč. Tvoril v slovenčine mi ponúkol aj Ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Dal som sa na sväté omše podľa našich chrámových melódii. Spravil som ich šesť: Adventnú, Vianočnú, Pôstnu, Veľkonočnú, Mariánsku a Cezročnú - a potom Vešpery na neделе.

Keď som spoznal Milučkého básne „Kto čo robí“, zhudobnil som ich pre detský zbor. Nadchýnali ma hymny Gorazda Zvonického - zhudobnili sme ich viacero spolu s pátrom Gašparikom v zbierke „Výber hymnov na posvätenie času“. Tým všetkými som myslel na Slovensko. Aj keď boli zložité časy, túžil som, aby táto hudba zaznela v slovenských kostoloch. Zdá sa mi, že mnohé veci - ba väčšina - zostala iba na papieri. No ja som vždy komponoval „Ad majorem Dei gloriam“ - a to zostáva mojou silnou potechou.

PO ROKOCH - DOMA!

Za Dubčeka, v roku 1968 sa mi ponúkol zájsť si na Slovensko, kde som si odbavil aj primície. Ach, aké to bolo krásne, vidieť sestru Cilku, ocka, mamku, dostať od nich pozhňanie a za zvukov kapely i zvonov kráčať do kos-

Mal som radosť i z návštevy mojej mamky vo Florencii - ešte v roku 1964. Vraj ku nej chodila polícia a pýtala sa, prečo chce ísť za mnou, keď som ju zradil. A ona im odpovedala: Aká by som to bola matka, keby som synovi neodpustila?

Ocko jej tiež trochu vyčítal nepríjemnosti s políciou, ale keď videl, aký bol výsledok jej cesty za mnou - dokonca s audienciou u sv. Otca Pavla VI. - o rok neskôr došiel za mnou i on.

Moja návšteva v Chynoranoch za čias Dubčeka zasa narobila neplechu sestere, lebo sa stretla s bratom, ktorý sa stal „zradcom a zahraničným špiónom“.

Chcem spomenúť tieto rodinné zážitky, aby sa nezdalo, že „Stano žil len zahrananý notovým papierom“. Všetky nepríjemné okolnosti v živote mojich blízkých a celého Slovenska vplývali aj na mňa - keď som hral, spieval, dirigoval, učil, alebo komponoval.

Mamka mi raz povedala, keď ma videla pri kázni: Ach, ty si už celý Talian! To sa jej zdalo asi preto, že som sa stále pohyboval a usmieval. Neviem, čo si mysli Taliani o mojej muzike - veľa som jej zložil v taliančine.

CHCEL SOM BYŤ VŽDY ČO NAJEDNODUCHŠÍ

Keď som niečo napísal, pýtal som sa: Dokázal by to predviesť môj zbor?

Niečo podobné robil aj don Bosco. Prv, než by vyťal, čo napísal, dal to prečítať svojej mame Margitke. Ona rozhodla, či tomu rozumie a či nie.

Viacero saleziánov - utečencov sa po „nežnej revolúcii“ vrátilo na Slovensko. Najmä tí, čo pracovali v Ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Dôstojný pán Macák, ktorý organizoval všetky naše úteky a vytrpel si v žalári dlhé roky, stal sa provinciálom na Slovensku. On veľmi chcel, aby sa starší spolubratia vrátili a obnovili Saleziánske dielo. Keď som mu dával peňažnú podporu, vravel: Ja nechcem peniaze, ja chcem teba!

Na návrat som si však pripadal už starý, s malým prínosom pre slovenské dielo. A keď sa ma Paľko Magdolen-Kvitareje pýtal, či má nechať miesto na novom pohrebnom kameni aj pre mňa, odpovedal som mu že ma zem prikryje asi už len v Taliánsku.

V Chynoranoch už nehľadám dom číslo 397, ale idem priamo na cintorín, kde odpočívajú od r. 1993 sestra Cilka, od r. 1994 otec Rudolf a od r. 1996 mama Helena.

Ja som zavšiel 28. apríla 76 rokov a tiež čakám, kedy mi Božia Prozreteľnosť určí deň a rok, aby i „Stanko“ vošiel do Božieho kráľovstva. Chcel by som byť sluhom dobrým a verným, aby som si túto odmenu zaistil.“

NA ZÁVER

Hudobné dielo prof. Stanislava Kmotorku je oveľa počtnejšie a významnejšie, než naznačil vo svojich spomienkach. Kompozične ho - čiastočne - predstavuje autorská kazeta s jeho dvadsiatimi duchovnými skladbami „Spiemam pieseň novú“, ktorú v roku autorových sedemdesiatin nahral v kostole sv. Václava v Kládne-Rozdělove Schola cantorum sanctae Caeciliae. Aktuálnejšie zvukové nahrávky predstavujú Stanislava Kmotorku s úpravami známych vianočných piesní a ďalšími duchovnými skladbami, ako s aj kantátou „Don Bosco“, napísanou k 80.

Do Európy s Attilom?

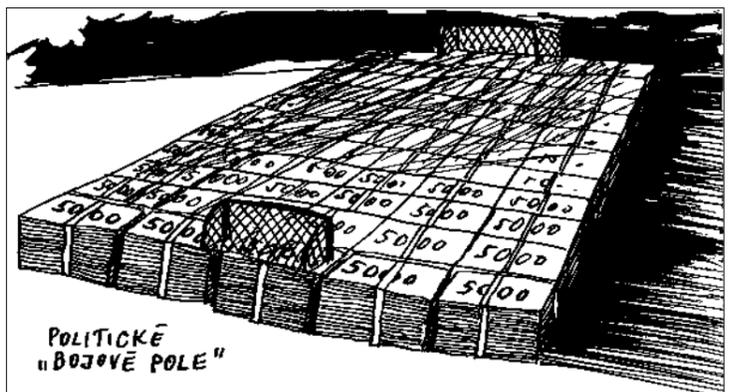
(Dokončenie z 2. strany)

Sú to takmer ako pravidlo - Nemaďari. Tak Jiří Klappa je po meči Moravák, Alexander Petrovič-Petőfi je po meči i po praslici Slováč, Ľudovít Košťál-Kossuth je po meči Slováč, etnické korene Bulčua sa nedajú spohliavo určiť, lebo ako píše P. Lendvai, Ugori (predkovia Maďarov) v 10. storočí predstavovali miešaninu národov. Attila bol Hun, a Huni a Maďari z etnického i jazykového hľadiska nemajú absolútne nič spoločného. Huni patrili do altajskej jazykovej rodiny, do ktorej v súčasnosti patrí vyše 50 jazykov, vrátane mongolčiny, tunguzčiny a turečtiny. Maďari patria do uralskej jazykovej rodiny, do ktorej v súčasnosti patrí vyše 20 jazykov, vrátane maďarčiny, finčiny a estónčiny. Totemový vták Turul patrí k rozprávkam z 9. storočia. V zjednocujúcej sa kresťanskej Európe v 21. storočí nemá miesto, a pokiaľ áno, tak len v rozprávkach pre deti.

Priam sa teda nůka otázka: „Nemajú naši maďarskí spoluobčania významnú osobnosť s maďarskými etnickými koreňmi?“ Zdá sa, že najlepšiu odpoveď na túto otázku napísal historik P. Lendvai v úvode svojej knihy „Maďari, víťazi v porážkach“ (Magyarok, Kudarcok győztesei): „Patrí k neveriteľným črtám maďarských dejín, že tvorcovia národného mýtu, ospevovaní hrdinovia vojen proti Turkom, politickí a vojenská vodcovia oslobodenieckého boja proti Habsburgovcom, vynikajúce osobnosti literatúry a vedy boli v úplnosti, alebo z veľkej časti chorvátskeho, slovenského, rumunského, alebo srbského pôvodu (i nemeckého a neskôr aj židovského - pozn. aut.). Túto skutočnosť nacionalistickí (maďarskí - pozn. aut.) kronikári i historici obchádzajú, alebo priamo úmyselne zamlčujú.“ Turista, keď sa zastaví pri soche „šan - jü“, teda zväzového náčelníka Hunov Attilu,

neskoršieho despotu, alebo pri soche vojenského veliteľa Ugorov Bulčua, alebo keď vidí záplavu turulov na južnom Slovensku, tak mu to asi vyrazí dych. Každý aspoň priemerné vzdelaný človek v Európe vie, čím si náčelník Hunov Attila v 5. storočí vyslúžil prídomek „flagellum dei - bič boží“ a vie aj to, že zlopovečný veliteľ Ugorov Bulčú v 10. storočí sa významne pričínil o to, že v nemeckých, talianskych, francúzskych a španielskych kostoloch a kláštoroch sa ľudia modlili: „De sagittis Hungarorum libera nos Domine!“ (Pred šípmi Ugorov ochraňuj nás, Pane!). Náš turista nechápe, prečo občania maďarskej národnosti na južnom Slovensku stavajú pamätník zväzovému náčelníkovi Hunov, bratovrahovi Attilovi, čím si vyslúžil krvilačný Bulčú česť, aby mu v 21. storočí stavali jazdeckú sochu, a prečo tá záplava turulov na najkrajších miestach obcí? Celkom rozumné a akceptovateľné je vysvetlenie, že to asi nevedia ani tí, čo stavbu takých kontroverzných pamätníkov iniciujú a realizujú. Na základe aktívnej účasti podpredsedu vlády Csákyho na odhalení sochy Attilu a aj vzhľadom na jeho neisté vyjadrenia v diskusiách „Na telo“ predpokladám, že to v úplnosti neovláda ani P. Csáky. To ma vedie k tomu, aby som aspoň stručne a čo najvýstižnejšie opísal dejiny Hunov. No pre nedostatok priestoru tak môžem urobiť až v najbližšom čísle.

O tempora, o mores! Do akej Európy nás to chce pán podpredseda vlády zaviesť? Veď v kresťanskej Európe 21. storočia niet miesta pre uctievanie turulov, krvavého Bulčua či Attilu. A ak títo zostali strašiť v hlavách niektorých maďarských politikov zo SMK, či v hlavách niektorých komárňanských učiteľov, verne, že azda príde čas, keď aj oni vytriezvejú zo svojich veľikášskych a absurdných snov, pochopia konečne pravdu a prestanú

Kresba: Andrej Mišanek

Prvolezci a objavitelia Ameriky

V stredu 12. apríla t. r. v odpoľudňajších hodinách vysiela slovenský rozhlas rozhovor s tvorcami inscenácie na scéne Divadla Aréna pod mnohoznačným titulom Tiso.

Chlapci sa chlapili, alebo bol iba jeden?, akú dôležitú tému objavili. Nijakú tému netreba objavovať, leží na chodníku ako moc istého ministerského predsedu pred voľbami.

Ak ma pamäť neklame, tému Dr. Jozef Tiso pod titulom Monsiňor prezident spracoval som do divadelnej podoby vari pred 10 rokmi, o svojom úmysle informoval som riaditeľa SND Dušana Jamricha. Odpísal mi, že hru uvíta, ale nezaručuje jej uvedenie na doskách SND.

Dramaturgie sa v tom čase ujala Pani Darina Porubjaková, potom onemocnela, na jej telefónnom čísle sa mi ozýval iba odkazovač a s tým,

uznáte, sa spolupracovať neadá.

Medzitým som onemocnel aj ja a téma, ako sa vŕaví, zaspala. Hru som dokončil, čítal ju prof. Milan S. Ďurica, môj bývalý kolega z filmu spisovateľ Peter Kováčik a mnoho iných. Ponúkol som ju divadlu v Martine, bez ohlasu, rukopis mi horko-ťažko vymohol Mikuláš Fehér, dramaturg vo Zvolene.

Naposledy sa hru s ochotníkmi podujal inscenovať bývalý riaditeľ žilinského divadla, žiadal odo mňa isté úpravy textu, ktoré som dosiaľ nestihol uskutočniť. Pred svojím odchodom zo života mi bývalý herec SND Gustáv Valach odkázal, že na moju hru dosiaľ nedozrel čas. Len, aby neprezrel.

V dramatickom umení nie je rozhodujúce, kto tému prvý objaví, či využije, alebo aspoň načne, kráľom sa stáva ten, kto ju vyčerpá bezo zvyšku tak, že pre ostatných záujemcov už neostane nič.

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. - Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: Július Binder (predseda), Anton Hlinka, Richard Marsina, Ferdinand Klinda, Tibor Kovalik (Kanada), Ján Urbánek, Vladimír Kubovčík. - Šéfredaktor: Teodor Križka. - Grafik: Alojz Tomášek. - Hlavička: © Stano Dusík. - Cena jedného čísla je 20,- Sk. Polročné predplatné 220,- Sk, celoročné predplatné 440,- Sk. Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ

Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk - Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 - Registračné číslo 1810/97. - Nevyžiadané rukopisy nevraciam.

E-mail: redakcia@kultura-fb.sk - www.kultura-fb.sk
ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Prezidentovi SR
Poslancom NR SR
Generálnej prokuratúre SR
Ministerstvu kultúry SR
Matici slovenskej

Vec: Porušovanie Zákona č. 270/95 Z. z. o štátnom jazyku

NÁVRH NA OPATRENIE

Slovenské štátne orgány nedodržiavajú platné zákony pri ochrane štátneho jazyka.

Je nutné kriticky poukázať na stav dodržiavania štátneho jazyka v Slovenskej republike, lebo je obchádzaný a porušovaný zákon č. 270/95 Z. z. o štátnom jazyku čo je zrejme z televíznych a rozhlasových vysielaní v Slovenskej republike.

PRÁVNÝ STAV:

Podľa článku 6 Ústavy SR na území Slovenskej republiky je štátnym jazykom slovenský jazyk. Výkonávacia norma zákon č. 270/95 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky je osnova na týchto princípoch, ktoré citujem: „Národná rada Slovenskej republiky, vychádzajúc zo skutočnosti, že slovenský jazyk je najdôležitejším znakom osobitosti slovenského národa, najväčšou hodnotou jeho kultúrneho dedičstva a výrazom suverenity Slovenskej republiky aj všeobecným dorozumievacím prostriedkom jej občanov, ktorý zabezpečuje ich slobodu a rovnosť v dôstojnosti a právach na území Slovenskej republiky...“

Zákon č. 270/95 Z. z., v ust. § 5 ods.3 uložil prevádzkovateľom rozhlasového a televízneho vysielania, hlásateľom, moderátorom a redaktorom používať vo vysielaní štátny jazyk

V zákone č. 270/95 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky sa zakotvila v ust. § 9 povinnosť pre ministerstvo kultúry dohliadať na dodržiavanie povinnosti vyplývajúcich z tohoto zákona a stanovil aj postup ako má správať ministerstvo kultúry, ak zistí nedostatky. V prvom rade má upozorniť právnické osoby a fyzické osoby v ktorých činnostiach tieto nedostatky zistilo a po druhé ministerstvo kultúry je oprávnené žiadať odstránenie protiprávneho stavu.

Zákon č. 270/95 Z. z. v ust. § 3 ods. 1 vyžaduje podmienku pre pracovníkov rozhlasu a televízií primeranú znalosť slovom i písmom štátneho jazyka.

Zákon č. 270/95 Z. z., v ust. § 5 ods. 2 zakotvil povinnosť, aby televízne inojazyčné audiovizuálne diela určené deťom do 12 rokov boli dabované v štátnom jazyku.

Zákon č. 270/95 Z. z., v ust. § 5 ods. 1 písmeno a) zakotvil povinnosť, aby televízne inojazyčné audiovizuálne diela (USA, Anglicka, Nemecka, Talianska, Francúzska) boli vysielané v pôvodnom znení, avšak so slovenskými titulkami.

Zákon č. 270/95 Z. z., v ust. § 5 ods.7 uložil povinnosť pri spravidelnom uvádzaní (konferovaní) kultúrnych programov inojazyčných, používať štátny jazyk

Podľa článku 12 ods. 3 Ústavy SR garantujúce základné práva a slobody, zakazujú sa akékoľvek ovplyvňovanie rozhodovania o svojej národnosti a všetky spôsoby nátlaku smerujúce k odnárodnovaniu.

Podľa článku 20 ods. 3 Vlastnícke právo zaväzuje. Nemožno ho zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom.

Podľa článku 2 ods. 2 Ústavy SR štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý stanoví zákon.

Podľa článku 32 Ústavy SR občania majú právo postaviť sa na odpor proti každému, kto by odstraňoval demokratický poriadok základných ľudských práv a slobôd uvedených v tejto ústave, ak činnosť ústavných orgánov a účinné použitie zákonných prostriedkov sú nemožné.

Podľa článku 12 ods. 4 Ústavy SR nikomu nesmie byť spôsobená ujma na právach pre to, že uplatňuje svoje základné práva a slobody.

SKUTKOVÝ STAV:

Záujem o Slovensko je značný. Môžeme sa presvedčiť z postojov našich susedov. Napriek tomu, že patríme medzi najstaršie národy v Európe predsa túto črtu niektorí chcú silou mocou negovať.

K porušovaniu zákona o štátnom jazyku dochádza vo vysielaniach televízií najmä JOJ, Markíza, STV1, STV2, ale aj Slovenského rozhlasu.

V posledných 5 rokoch uprednostňuje sa čeština na úkor štátneho jazyka Slovenskej republiky. Odnárodnovaniu a útlaku, je vystavený dennodenne slovenský divák televíznymi programami vysielanými v českom jazyku. Áno, ide o odnárodnovanie a útlak, lebo slovenský jazyk, najväčšia hodnota, najdôležitejší znak osobitosti slovenského národa, najväčšia hodnota jeho kultúrneho dedičstva a výraz suverenity Slovenskej republiky je nahradovaný českým jazykom. Vysielanie televízií cez Vianoc 2004 a Nový rok 2005 je vrchol trúfalosti, keď zaradili cudzojazyčný film s českými titulkami. Rozprávky v českom jazyku pre deti mladšie ako 12 boli a sú samozrejmosťou. Len sa pozrite pred 19 hodinou na STV 1, americký seriál pre deti s českým dabingom.

Nastal čas poukázať na protiprávnosť konania zodpovedných pracovníkov televízií, ktoré vysielajú na území Slovenskej republiky. Zákonne zodpovední predstavitelia televízií nezvládli rozumovo ani citovo vzťah k štátnemu jazyku, ktorým je slovenčina. Pripravili praktické podmienky pre odnárodnovanie.

Určite si mnohí povšimli, že noví predstavitelia verejnej televízie, ale aj v súkromných televíziách, rozhlas (SRO 1) prestali vysielать programy so slovenskou ľudovou pesničkou, napriek tomu, že ich máme takmer 500 000 (pozri Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska, MS, 1994). Preto? To nikto odborne nezdôvodnil. Umele sa pretrháva kontakty so zriedkavým národným povedomím. Postupuje sa zaťato jednotne v neprospech Slovákov.

Aj v domácej literatúre sa uvádza: „Vplyv cudzieho jazyka podporovaný politickou alebo hospodárskou mocou a cieľavedome realizovaný administratívnymi rozhodnutiami objektívne značí pre jazyk jedno z najväčších nebezpečenstiev. V podmienkach prvej Česko-slovenskej republiky takéto nebezpečenstvo slovenčine hrozilo zo strany češtiny.“

To bola minulosť! Ale položme si otázku aká je prítomnosť? Je všetko tak, ako predpisuje litera zákona?

Vychádzajúc z platného zákona č. 270/95 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v ktorom sa zakotvila v ust. § 9 povinnosť pre ministerstvo kultúry dohliadať na dodržiavanie povinnosti vyplývajúcich z tohoto zákona a stanovil aj postup ako má správať ministerstvo kultúry, ak zistí nedostatky. V prvom rade má upozorniť právnické osoby a fyzické osoby v ktorých činnos-

tiach tieto nedostatky zistilo a po druhé ministerstvo kultúry je oprávnené žiadať odstránenie protiprávneho stavu.

Právna reglementácia slovenčiny ako štátneho jazyka je len prvým predpokladom uplatňovania jazykovej suverenity na území Slovenskej republiky. Mechanizmus dohľadu a vynútenia povinnosti dodržiavať štátny jazyk je veľmi slabý takmer nedostatočný.

Zdôvodňujem to tým, že ministerstvo kultúry je centralizovaným orgánom štátnej správy a nemá informácie ani kontrolný mechanizmus na sledovanie, vyhodnocovanie a riešenie bežných priestupkov z nedodržiavania predmetného zákona. Tento nedostatok je možné odstrániť prenesením povinnosti stanovených v ust. § 9 na iný článok štátnej správy. Preto stáva sa nevyhnutná potreba novelizovať ust. § 9 zákona č.270/95 Z. z. v tom zmysle, aby dohľad a vyžadovanie odstránenia nedostatkov v aplikácii štátneho jazyka čo sa týka oblasti vymedzenej v ust. § 8 ods. 6 bola rozšírená o obvodné úrady a obce. Nielen operatívne bude možné odstraňovať vyskytujúce sa nedostatky, ale nebude sa zbytočne centralizovať.

Aká je skutočnosť v rešpektovaní znakov „najväčšia hodnota jeho kultúrneho dedičstva a výrazom suverenity...“ Viac ako žalostná! Odstraňovanie suverenity slovenského jazyka z masovokomunikačných prostriedkov sa stalo súčasťou ich práce.

na sa stala jazykom národnostnej menšiny od roku 1993, ktorá je nie väčšia ako 0,8 % občanov Slovenskej republiky. Administratívnymi opatreniami čeština sa presadzuje na úkor slovenčiny. Pre českú menšinu nech je vysielanie ako pre iné národnostné menšiny. Teraz je opačný stav, jazyk národnostnej menšiny je favorizovaný na úkor štátneho jazyka.

Vysielanie v Slovenskej republike musí byť dôsledne v štátnom jazyku, lebo len tak slovenčina bude suverénym jazykom a nemôže sa s nikým deliť ani v oznamovacích prostriedkoch a nebude dávaná do úzadia.

Zákon č. 270/95 Z. z. v ust. § 3 ods. 1 vyžaduje podmienku pre pracovníkov médií primeranú znalosť slovenského jazyka slovom i písmom. Preto nech jeden redaktor sa prispôsobí národu (naučí sa štátny jazyk), ako by mal sa národ prispôbovať doma vo svojom vlastnom štáte cudziemu jazyku.

Vysielajú sa (po celý deň) televízne seriály zo zahraničia najmä USA, Anglicka, Nemecka, avšak dabing je v českom jazyku. V živých vysielaniach sa v poslednom období zvlášť dbá, aby boli živé vstupy v českom jazyku. Prečo je tomu tak, že sa nakupujú české jazykové mutácie. Za slovenské peniaze organizujú nám zodpovední pracovníci odnárodnovanie. Je to pre slovenského diváka ponižujúce, keď slovenský človek za svoje dane má vysielané relácie v českom jazyku. Evidentne je narušený výraz suverenity Slovenskej republiky.

Suverenita štátneho jazyka znamená, že čeština má postavenie cudzieho jazyka a preto nemôže byť vysielaná takmer rovnoprávne so slovenčinou.

V Čechách sa tvrdí a to je všeobecný jav, že nerozumejú slovenčine. To je ich problém, lebo dávajú prednosť svetovým jazykom. V Čechách televízie nenúti diváka sledovať seriály a vôbec vysielanie v slovenskom jazyku z dôvodu základnej zrozumiteľnosti. Ale na Slovensku je stav ako do roku 1992. Presadzuje čeština

sa všade aj na úkor anglického, nemeckého a francúzskeho jazyka. Preto musia slovenskí občania tento stav trpieť? lebo sme sa neohradili tvrdo proti zaužívaným praktikám.

Poukazujem aj na to, že je porušované ust. §5 ods. 2 zákona č. 270/95 Z. z., lebo televízie inojazyčné audiovizuálne diela určené deťom do 12 rokov nie sú dabované v štátnom jazyku. Ide o pôvodné české filmy, ale aj filmy dabované v českom jazyku.

Potesiteľné je, že sme vstúpili do zjednotenej Európy, ktorá vyžadujú lepšie pripraveného človeka aj po jazykovej stránke. Televízia zaspala nový trend, pretože aplikuje metódy platné do roku 1990. Televíziu je potrebné zapojiť aktívne do jazykovej prípravy občanov Slovenskej republiky. Ako tomu môže televízia prispieť? Nuž jednoducho! Nech televízia vysielajú seriály inojazyčné zo zahraničia, najmä USA, Anglicka, Nemecka, Talianska,

Francúzska, v pôvodnom znení, avšak so slovenskými titulkami.

Dobre a poučné sa javí byť predložené riešenie nielen pre dospelých, ale najmä pre slovenskú mládež, lebo ešte viac sa priblížime Európe a zlepšime svoje východiskové pozície.

Z vyššie uvedeného je zjavné, že v praxi nie je naplnená zásada zakotvená v ústave a zákone o štátnom jazyku. Slovenský jazyk je protiprávne vytlačovaný za aktívnej pomoci práve ľudí, ktorým zákon ukladá povinnosť presadzovať prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky.

Ani spravodajstvo nie je vyvážené, lebo z Nemecka, Francúzska, Talianska, Rakúska, Poľska nemáme informácie také, ktoré by nás obohacovali, ale sú len informácie jednostranné. Rozhlas nedokáže obsadiť svojho stabilného redaktora v susednom Rakúsku, ktorý by informoval v štátnom jazyku.

Som tej mienky, že majitelia súkromných televízií zneužívajú svoje vlastníctvo a nerobia opatrenia na to, aby v ich televíziách bol dodržiavaný zákon o štátnom jazyku.

Prevádzkovateľa rozhlasového a televízneho vysielania zo zákon predstavuje štatutárny orgán, ktorým je jeho riaditeľ, a ktorý je zodpovedný aj za protiprávny stav.

Štatutárny orgán prevádzkovateľa rozhlasového a televízneho vysielania zmluvne dojednávajú práce hlásateľov, moderátorov a redaktorov, spolupracovníkov, ktorí sú povinní používať vo vysielaní štátny jazyk. Náprava môže byť zjednaná okamžite výmenou osôb.

V demokratickej spoločnosti nemôže byť zanášaný stav svojvoľne v aplikácii základných práv a slobôd. Nemožno o tom mlčať. Dodržiavanie štátneho jazyka v Slovenskej republike nemôže byť ponechané len na zodpovedných pracovníkov televízií a rozhlasu.

NÁVRH OPATRENÍ NA ODSTRÁNENIE PROTIPRÁVNEHO STAVU:

1) Dosiahnuť jazykovú suverenu štátneho jazyka v Slovenskej republike.

2) Zamedziť obchádzanie zákona o štátnom jazyku v prevádzkach rozhlasového a televízneho vysielania ani pod zámenkou základnej zrozumiteľnosti.

3) Prokuratúra mala by upozorniť ministerstvo kultúry na nedodržiavanie povinnosti dohľadu a vyžadovanie odstránenia nedostatkov vyplývajúcich mu z ust. § 9 zákona č.270/95 Z. z.

Ďalej prokuratúra by mala zvážiť a vziať na trestnoprávnu zodpovednosť osoby, za útlak smerujúci k odnárodnovaniu.

4) Novelizovať ust. § 9 zákona č.270/95 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v tom zmysle, aby dohľad a vyžadovanie odstránenia nedostatkov v aplikácii štátneho jazyka bola rozšírená o obvodné úrady a obce, čo sa týka oblasti vymedzenej v ust. § 8 ods. 6. (Všetky nápisy, reklamy a oznamy na informovanie verejnosti).

5) Pre zvýšenie jazykovej zdatnosti slovenských občanov, aby všetky televízie, ktoré dostali licenciu od slovenských štátnych orgánov vysielali televízne filmy - seriály zo zahraničia najmä USA, Anglicka, Nemecka, Talianska, Francúzska v pôvodnom znení, avšak so slovenskými titulkami, aby sa neobchádzalo ust. § 5 ods. 1 písmeno a) zákona č. 270/95 Z. z.

6) Každá televízia, ktorá získala licenciu od slovenských štátnych orgánov nemôže dávať do vysielania (nami platených) redaktorov a moderátorov, spolupracovníkov, ktorí používajú český jazyk, aby sa neobchádzalo ust. § 3 ods.1 zákona č. 270/95 Z. z. o štátnom jazyku SR.

7) Vykonať spätnú kontrolu dodržiavania štátneho jazyka v STV a SRO a vyvolať dôsledky.

8) Rozvíjať všetky zmluvy s redaktormi, moderátormi, spolupracovníkmi, ktorí neprekážajú primeranú

Kresba: Andrej Mišanek

Taká je skutočnosť!

Všetky televízie, ktoré obdržali licenciu od slovenských štátnych orgánov, nedodržiavajú zákon o štátnom jazyku, lebo platia redaktorov, moderátorov, spolupracovníkov, ktorých zaraďujú do vysielania, avšak používajú výlučne češtinu. Redaktori slovenských televízií hovoriaci po česky: Tomáš Cadra, Alena Tichá, Daniela Urbánková, Tomáš Rákos a ďalší. Napríklad televízne noviny majú vstup redaktorov hovoriacich po česky viac ako minútu. Je predsa nelogické, aby televízia nemohla mať stabilného redaktora v Česku hovoriaceho po slovensky. Aj Čech sa môže naučiť po slovensky, ak chce prácu v slovenskom rozhlase alebo v televízií. (Príkladom toho je Mesažnikov, Y. Lahav, Gahanan a iní, ktorí sa naučili hovoriť po slovensky).

Tu je problém jedného človeka? Nie! Pre koho sa vysielá v Slovenskej republike po česky? Pre Čechov? Češti-